

Grunnlagsdokument storfe, sau/lam og egg

- første halvår 2016

Nortura
bondens selskap

Styrevedtak i Nortura - 21. oktober 2015

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe økes med kr 1,20 per kg til kr 58,70 per kg for første halvår 2016.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam videreføres på samme nivå som inneværende halvår på kr 70,50 per kg.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg videreføres på samme nivå som inneværende halvår på kr 18,40 per kg.

Offentliggjøring av vedtak:

Aktørene i kjøttbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning er fattet. For øvrig vises det til Nortura Totalmarked sine nettsider: <http://totalmarked.nortura.no>

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktige mengder av kjøtt av storfe, sau/lam og egg til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen vil være det viktigste verktøyet for å lykkes med denne oppgaven. Engrosprisen skal settes slik at det både på kort sikt (først kommende prisperioder) og mellomlang sikt (2 – 3 år) gir grunnlag for en optimal markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid vil sette for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele varekjeden fram til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

Innholdsfortegnelse

PRISVURDERING STORFE	5
PRISVURDERING SAU/LAM	5
PRISVURDERING EGG	6
1. I GRUNNLAGSDOKUMENTET GJENNOMGÅS FORHOLD SOM HAR BETYDNING FOR FASTSETTING AV GJENNOMSNITTLIG PLANLAGT ENGROSPRIS	7
2. EN REKKE MAKROFORHOLD PÅVIRKER MULIGHETSOMRÅDET	8
2.1 INDIKATORER FOR NASJONALØKONOMIEN TILSIER AT FORBRUKERNES KJØPEKRAFT FORTSATT VIL VÆRE HØY, MEN VEKSTEN I FORBRUKET VIL VÆRE MODERAT FREMMOVER.....	8
2.1.1 Fortsatt god kjøpekraft selv om vekstutsiktene til norsk økonomi er svekket.....	8
2.1.2 Fortsatt befolkningsvekst, men laveste siden 2006.....	10
2.1.3 Fortsatt usikre økonomiske utsikter hos våre handelspartnere	10
2.2 PRODUKSJON AV KJØTT OG EGG MÅ TILPASSE SEG ENDRINGENE I SPISEVANER – MEN SAMTIDIG MÅ MAN TA HØYDE FOR AT MAN MÅ FÅ AVSETNING FOR HELE DYRET.	11
2.2.1 Kjøttforbruk per innbygger – vridning mellom kjøttslag.....	11
2.2.2 Forbruket av egg er lite påvirket av prisendringer m.m.	12
2.2.3 Volumutvikling på varegruppenivå	12
2.2.4 Hovedtrender innen spisevaner.....	13
2.3 IMPORT OG INTERNASJONALE BETINGELSER, GRENSEHANDEL.....	15
2.3.1 Importvernet er avgjørende for norsk produksjon av kjøtt og egg.....	15
2.3.2 Kjøtt er en viktig vare i grensehandelen.....	15
2.3.3 Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt.....	16
3. OVERORDNET OM NORSK JORDBRUK OG NÆRINGSMIDDELINDUSTRI.....	18
3.1 MARKED OG PRIS – PROGNOSE	18
3.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet i 2015 - overskudd for egg og minkende underskudd av sau/lam	18
3.1.2 Prognosen for 2016 viser vedvarende overskudd av egg og underdekning av storfe. For sau/lam er det balanse og ett svakt overskudd av svin gitt at importkvotene utnyttes.....	18
3.2 PRISDANNELSEN FOR KJØTT OG EGG.....	20
3.2.1 Engrospris.....	20
3.2.2 Avregningspris.....	20
3.3 PRISENE I FORBRUKERMARKEDET UTVIKLER SEG IKKE PÅ SAMME MÅTE SOM ENGROSPRISENE	23
3.4 NORSK NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	26
3.4.1 Status og utviklingstrekk i industrien	26
4. STORFE	28
4.1 MARKED OG PRISER.....	28
4.1.1 Storfe 2015 – underdekning av norsk vare	29
4.1.2 Storfe 2016 – prognosen viser fortsatt underdekning	30
4.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.....	31
4.1.4 Import av storfe må til for å dekke underskuddet i det norske markedet.....	32
4.1.5 Importvern for stykningsdeler begrenser handlingsrommet.....	33
4.1.6 Den internasjonale produksjonen økte marginalt i 2014	35
4.2 PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET	36
4.2.1 Faktiske butikkpriser enkeltvarer	36
4.2.2 Forbrukerprisene utvikler seg annerledes enn engrospris og produsentpris	37
4.3 PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	38
4.3.1 Økende besetningsstørrelser i både melkeku- og ammekuproduksjonen	39
4.3.2 Referansebruk nr. 8 viser at lønnsomheten per ammeku har økt	40
4.3.3 Ammekuproduksjon er fortsatt svært avhengig av tilskudd.....	40
5. SAU OG LAM.....	42
5.1 MARKED OG PRISER.....	42
5.1.1 Sau og lam i 2015 – god kvalitet på lammene.....	43
5.1.2 Sau og lam i 2016 – prognosene viser om lag markedsbalanse.....	45
5.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.....	45
5.1.4 Det er prognosert ett behov for 1000 tonn import av sau/lam for å dekke markedet i 2016.	46
5.1.5 Svak vekst i internasjonal produksjon av sau og lam.....	47

5.2	PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET SAU OG LAM.....	49
5.2.1	<i>Faktiske butikkpriser sau og lam.....</i>	49
5.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	50
5.3.1	<i>Antall vinterforede sauer øker etter flere år med nedgang, men antall gårdsbruk med sau går ned og besetningene blir større.</i>	50
5.3.2	<i>Referansebruk 3 viser at vederlag til arbeid og egenkapital har økt.</i>	52
5.3.3	<i>Produksjonen av lam er avhengig av tilskudd.....</i>	52
6.	EGG.....	54
6.1	MARKED OG PRIS.....	54
6.1.1	<i>Egg 2015 – fortsatt stor produksjon.....</i>	55
6.1.2	<i>Egg 2016 – stabile tilførsler korrigert for førtidsslakting.....</i>	56
6.1.3	<i>Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.....</i>	56
6.1.4	<i>Import av egg er svært begrenset.....</i>	57
6.1.5	<i>Produksjon og prisutvikling internasjonalt – prisene i EU har stabilisert seg.....</i>	58
6.2	PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET FOR EGG.....	60
6.2.1	<i>Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser.....</i>	64
6.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	65
6.3.1	<i>Gjennomsnittsbesetningen er tett opp mot konsesjonsgrensen.....</i>	65
6.3.2	<i>Referansebruk 6 viser at kostnadene øker uten at inntektene øker tilsvarende.....</i>	65
6.3.3	<i>Kostnadene ved eggproduksjon har økt for både miljøinnredning og frittgående.....</i>	66
7.	VEDLEGG.....	69

Sammendrag

Prisvurdering storfe

Prognosen fra september viser et underskudd av storfe på ca. 13.000 tonn i 2016 etter at alle importkvotene er utnyttet. Med tomme reguleringslager ved inngangen til året var det åpning for import med administrative tollnedsettelse fram til og med 28. september. Det har kommet noe storfe på reguleringslager denne høsten, men det forventes moderate mengder. Ved fastsetting av engrosprisen skal Nortura som markedsregulator legge stor vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Isolert sett tilsier prognosen at prisene bør økes. Men et reguleringslager som må omsettes i løpet av 1. halvår 2016 tilsier at det må vises litt forsiktighet. Det opplyses også fra bransjen om betydelige kommersielle lager av biff og filet.

Målsetningen om å øke norsk produksjon av storfekjøtt tilsier at økonomien i denne produksjonen må løftes videre. Det er gjort noen grep, som innføring av kvalitetstidskuddet for storfe fra 1. januar 2014, og vederlaget til arbeid og egenkapital har økt. Lønnsomheten synes likevel fortsatt ikke å være god nok til at interessen for å etablere spesialisert storfekjøtt produksjon er på det nivået som er nødvendig for å dekke etterspørselen etter norsk storfe. Samtidig er det bare knapt to år siden kvalitetstilskuddet ble innført og det er litt tidlig å se hvilken effekt det har på produksjonen på litt lengre sikt. Det tilsier at prisøkningen bør være moderate fram til man har grunnlag for å vurdere effekten av tilskuddene.

Som signalisert i tidligere grunnlagsdokument, er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst ved at de største prisøkningene gjennomføres i nettopp første halvår.

I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 57,50 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+)). **Ut fra en samlet vurdering økes planlagt gjennomsnittlig engrospris med kr 1,20 per kg til kr 58,70 per kg for første halvår 2016.**

Prisvurdering sau/lam

Ved fastsetting av engrospris skal Nortura som markedsregulator legge betydelig vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Prognosen fra 9. september viser en overdekning av norsk sau/lam i 2016 på ca. 100 tonn, året sett under ett. Det forventes også mer lam på reguleringslager ved starten av 2016 enn på samme tidspunkt i 2015.

Engrosprisen på lam har økt med 12 prosent på de to siste årene. Jordbruksoppkjøret 2014 medførte også en markant økning i kvalitetstilskuddet for lammeslakt. Det er registrert etableringsvilje i næringen, økende størrelse på besetningene og økende vederlag til arbeid og egenkapital per vinterfôra sau. Den langsiktige effekten av signalene som ble gitt med kvalitetstilskuddet og prisøkningen gjenstår å se, men prognosene tilsier at grepene har virket.

På forbrukernivå er prisutviklingen sprikende; ulike varegrupper utvikler seg ulikt og det er store sesongvariasjoner. Sau/lam er også relativt høyt priset sammenlignet med andre kjøttslag, samtidig som salget i høysesongen til en viss grad er drevet av kjedenes kampanjer og lokketilbud.

Utsikter til markedsdekning for lam i 2016, økning i dyretall og etableringsvilje tilsier at man må være forsiktig med prisøkninger på det nåværende tidspunkt.

Gjennomsnittlig planlagt engrospris videreføres på kr 70,50 per kg for første halvår 2015. Sammen med videreføring av prisen også i forrige prisperiode, innebærer det ingen endring i prisen siste året.

Prisvurdering egg

Produksjonskapasiteten for egg er større enn det markedet etterspør. For 2016 er det prognosert en overdekning på 2 000 tonn før tiltak.

Forbruket av egg, målt som salg i dagligvarehandel, har stagnert etter flere år med betydelig forbruksvekst fram til 2012. I forbrukermarkedet er det registrert økte priser for egg det siste året, på tross av reduserte engrospriser. Etterspørselen av egg fra høner i miljøinnredning eller frittgående høner varierer, og det samsvarer ikke med fordelingen av produksjonen på driftsformene.

Økonomien i eggproduksjonen er svært presset på grunn av reduserte priser. Det er tross dette registrert nyetableringer i næringa i 2015. Fra mandag 16. mars ble engrosprisen redusert med 50 øre per kg. Årsaken var et vedvarende overskudd i markedet. Samtidig var det ment som et klart signal om at det ikke er plass for nyetableringer i næringa. I august 2015 reduserte Nortura avregningsprisen for sine medlemmer for å finansiere nødvendig eksport.

Salget av egg har flatet ut og stiger bare i takt med befolkningsøkningen. Markedet reguleres gjennom betydelig bruk av produksjonsregulering.

Det er ikke tilrådelig med økning i engrospris på det nåværende tidspunkt. Samtidig er produksjonsøkonomien svært anstrengt. Dette tilsier uendret engrospris.

Gjennomsnittlig planlagt engrospris for egg videreføres på kr 18,40 per kg.

1. I grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsetting av *gjennomsnittlig planlagt engrospris*

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget den 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008 -2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009. I Jordbruksoppgjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg legges over i volummodellen, jfr. Prop. 164S (2012-2013).

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette *planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode*. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 30. mai og 30. oktober hvert år. Som et grunnlag for den interne og eksterne prosessen fram mot beslutning, blir det utarbeidet et *grunnlagsdokument*.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å dokumentere og vurdere alle relevante forhold før Nortura fastsetter planlagt gjennomsnittlig engrospris. Det vil være viktig å peke på faktorer som har karakter av å være ekstraordinære. Det grunnlagsdokumentet du leser nå, omtaler forhold som er relevante for fastsetting av engrosprisen på storfe, sau/lam og egg for prisperioden 1. januar 2016 – 30. juni 2016.

Grunnlagsdokumentet ble presentert styret i Nortura 14. oktober og styrevedtak ble gjort i møte 21. oktober. Dokumentet du leser nå er slik dokumentet foreligger etter styrebehandling.

I kapittel 2 ses det på makroforhold, forbrukertrender og rammevilkår ellers som påvirker mulighetsområdet, mens det i kapittel 3 ses nærmere på de forhold som er mer spesifikke for jordbruket og næringsmiddelindustrien. I kapittel 4, 5 og 6 gjennomgås de produksjonsspesifikke forholdene for henholdsvis storfe, sau/lam og egg.

2. En rekke makroforhold påvirker mulighetsområdet

Både tilbuds- og etterspørselssida påvirkes av den generelle økonomiske og sosiale utviklingen og de politiske rammevilkårene. I dette kapitlet peker vi på noen sentrale områder av nasjonaløkonomien generelt. Forhold som forbruks- og befolkningsutvikling, utviklingen i BNP, lønns- og kostnadsvekst og konsumprisutvikling vurderes. I tillegg omtales kort noen viktige trender i forbrukermarkedet og indikatorer på tilstanden hos våre viktigste handelspartnere.

2.1 Indikatorer for nasjonaløkonomien tilsier at forbrukernes kjøpekraft fortsatt vil være høy, men veksten i forbruket vil være moderat fremover¹

Det forventes en moderat vekst i konsum og lønn, og noe høyere arbeidsledighet. Det er forventet en noe høyere prisvekst enn vi har sett de senere årene. De makroøkonomiske forholdene totalt sett tilsier at prisøkninger bør være moderate.

2.1.1 Fortsatt god kjøpekraft selv om vekstutsiktene til norsk økonomi er svekket.

Det forventes noe lavere produksjonsvekst fremover enn antatt tidligere i år. På kort sikt er det forventet en vekst i fastlandsøkonomien på om lag ¼ prosent i kvartalet.

Konsumprisveksten har de siste månedene vært høyere enn tidligere antatt. I august var 12 månedsendringen 2 prosent. Prisveksten på norskproduserte varer har vært høyere enn forventet med en økning på 2,6 prosent i august. En vedvarende svak krone vil kunne bidra til at prisveksten på norskproduserte varer og tjenester holder seg oppe lengre enn tidligere forventet blant annet på grunn av høyere prisvekst på importerte innsatsfaktorer. Prisene på importert konsumvarer har steget med 3,4 prosent, som er mer enn tidligere anslått. Det forventes at prisveksten på importerte varer vil stige noe mer enn tidligere forventet fremover. Samlet ventes det tolv månedersvekst i konsumprisene (KPI-JAE) på om lag 3 prosent ut 2015.

Kronekursen målt ved I-44 har svekket seg markert siden forrige rapport og har den siste tiden nærmet seg de svakeste nivåene i 1998. Svekkelsen må sees i sammenheng med fallet i

¹ Pengepolitisk rapport 3/15 hvor ikke annet er nevnt <http://www.norges-bank.no/Publisert/Publikasjoner/Pengepolitisk-rapport-med-vurdering-av-finansiell-stabilitet/315-Pengepolitisk-rapport/>, 25. september 2015

oljeprisen og lavere rentedifferanse mot utlandet. Hittil i tredje kvartal har kronekursen vært om lag 3 prosent svakere enn tidligere anslått.

Lønnsveksten forventes å bli moderat og inneværende år anslås til å bli en økning på 2 ³/₄ prosent. For 2016 er det forventet lik økning som i 2015.

Veksten i husholdningenes konsum har holdt seg oppe og har vært noe høyere enn tidligere anslått. Den lave renten støtter under husholdningenes forbruk. En lav oljepris vil etter hvert kunne dempe konsumveksten blant annet gjennom høyere arbeidsledighet og lavere lønnsvekst. Det forventes noe lavere vekst enn i sist rapport tilknyttet husholdningenes konsum i tiden fremover.

Det har vært en nedgang i foretaksinvesteringene de siste to kvartalene. Usikkerheten knyttet til oljeprisen og svakere utsikter for vekst i norsk økonomi vil trolig fortsette å dempe bedriftenes investeringer. Det anslås moderat vekst i foretaksinvesteringer den nærmeste tiden, samt at oljeinvesteringene vil falle med mer enn en fjerdedel fra 2014 til 2018. For inneværende år bli fallet i investeringer noe lavere enn forventet, mens det vil være økning i fallet fra 2016 til 2018.

Arbeidsledigheten har økt som forventet og arbeidsledigheten er noe høyere enn gjennomsnittet for de siste 15 årene. I august var den registrerte arbeidsledigheten 3 prosent målt av NAV. Ledigheten fortsetter å øke i regioner tett knyttet til oljenæringen, mens ledigheten er stabil i resten av landet. Arbeidsinnvandringen har avtatt noe. Over halvparten av sysselsettingsveksten i forrige kvartal kom fra offentlig forvaltning. Flere forventningsindikatorer peker i retning av fall i sysselsettingen og det forventes at arbeidsledigheten vil øke noe fremover.

Kapasitetsutnyttningen fortsetter å avta og er vurdert til å være under normalt nivå. Nå er målingen på sitt laveste siden målingen begynte i 2005. Andelen bedrifter som melder om at tilgang på arbeidskraft er en begrensende faktor for produksjonen har falt ytterligere og har ikke vært lavere enn nå. Samlet sett ser det ut til at kapasitetsutnyttningen avtatt om lag som forventet i forrige rapport.

Endringer i Norges Banks styringsrente vil normalt ha innvirkning på de mest kortsiktige rentene i pengemarkedet og for bankenes innskudds- og utlånsrenter. Renten settes med sikte

på at inflasjonen over tid skal være nær 2,5 prosent. Hovedstyret i Norges Bank besluttet i møtet 23. september å sette ned styringsrenta med 0,25 prosentenheter til 0,75 prosent.

2.1.2 Fortsatt befolkningsvekst, men laveste siden 2006

Befolkningsveksten er den viktigste driveren i utviklingen i forbruket. Ved inngangen til 2015 var folketallet i Norge på 5,16 millioner. Tilveksten var på drøyt 56 700 i 2014, eller 1,1 prosent.²

2.1.3 Fortsatt usikre økonomiske utsikter hos våre handelspartnere³

Det forventes en BNP vekst hos våre handelspartnere på 2 ¼ prosent i 2015 og 2016. Verdensøkonomien forventes å øke med 2 ½ i år som er noe lavere enn forventet tidligere. I USA er det fortsatt god sysselsetting, høyere lønnsvekst og lav prisvekst som bidrar til økt kjøpekraft for husholdningene. Bedring i boligmarkedet styrker også husholdningenes finansielle situasjon.

I euroområdet fortsetter den forsiktige oppgangen. Fremover forventes det at økt kjøpekraft som følge av fallet i råvareprisene, lettere finansierings forhold og svakere valutakurs vil bidra til økt veksttakt i euroområdet. Investeringene forventes å stige i takt med økt etterspørselen.

I Storbritannia tiltok BNP veksten i 2. kvartal. Det er fortsatt bedring i arbeidsmarkedet og sysselsettingen er nå på et historisk høyt nivå. Lønnsveksten har tatt seg opp til om lag 2 ¾ prosent og er den sterkeste veksten siden 2008. I Sverige bidro særlig høyere nettoeksport og økte investeringer til at veksten tiltok i 2. kvartal. Ekspansiv pengepolitikk og økt etterspørsel internasjonalt vil trolig bidra til at veksten holder seg oppe fremover.

I andre fremvoksende økonomier har veksten både innenlands og eksport blitt lavere enn forventet tidligere. I mange land er det utfordringer knyttet til høy gjeldsbyrde og kredittvekst. I Kina vil nedbelåningsgraden trolig dempe veksten i flere år fremover. Samtidig vil

² <http://ssb.no/befolkning/statistikker/folkendrkv/kvartal> , 26.03.2015

³ Pengepolitisk rapport 3/15 hvor ikke annet er nevnt <http://www.norges-bank.no/Publisert/Publikasjoner/Pengepolitisk-rapport-med-vurdering-av-finansiell-stabilitet/315-Pengepolitisk-rapport/> , 25. september 2015

tiltakende vekst i industriland kunne bidra til økt eksport. Lave priser på olje og andre råvarer vil fortsatt føre til svak utvikling i råvareproduserende land som Brasil og Russland.

De økonomiske utsiktene hos Norges handelspartnere er samlet sett om lag som i forrige rapport. BNP-veksten anslås å ta seg opp fra 2 prosent i fjor til 2 ¼ prosent i år.

2.2 Produksjon av kjøtt og egg må tilpasse seg endringene i spisevaner – men samtidig må man ta høyde for at man må få avsetning for hele dyret.

Per capita forbruk kjøtt er stabilt, kanskje noe nedadgående. Forbruksøkningen sett under ett vil derfor primært være drevet av befolkningsveksten. I siste halvår 2014 og hittil i 2015 har det vært en nedgang i forbruket av hvitt kjøtt, men det er usikkert om dette er en vedvarende trend.

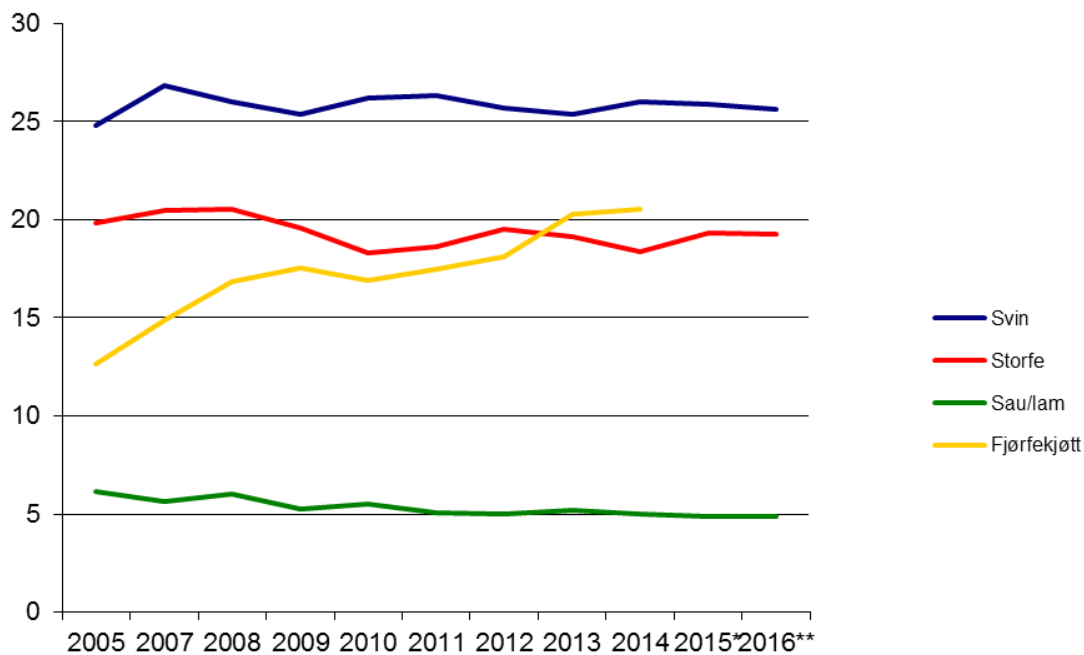
Forbruket av egg har økt noe de siste årene, men veksten har stagnert. Forbruksøkning framover vil trolig følge befolkningsveksten.

2.2.1 Kjøttforbruk per innbygger – vridning mellom kjøttslag

Kjøttforbruket per innbygger har vokst relativt kraftig gjennom nittitallet og fram til 2008.

Veksten er i stor grad i form av økt forbruk av hvitt kjøtt - kylling. Figur 2-1 viser utviklingen fra 2005-2014, basert på engrossalg og folketall. Kjøttforbruket i 2015 og 2016 er basert på prognosen for engrossalg per september 2015 og forventet befolkningsvekst i 2016, hvor det er lag til grunn 1 prosent befolkningsvekst fra 2015⁴.

⁴ Befolkningsveksten er hentet fra Totalmarkeds markedsprognose fra september 2015 som baserer seg på SSB statistikk over folketall.

Figur 2-1 Kjøttforbruk per innbygger. Prognose for 2015 og 2016.

Figuren viser en utflating av forbruket av svin og sau/lam. For storfeforbruket har det variert i perioden mellom 18-19 kg per innbygger siden 2009. Det har vært jevn og høy vekst i forbruket av fjørfekjøtt fram til 2014. Det ligger an til en signifikant reduksjon i forbruket av fjørfe i 2015. Det fremkommer ingen større endring i forbruket av kjøtt neste år.

2.2.2 Forbruket av egg er lite påvirket av prisendringer m.m.

Egg er en lite prissensitiv vare. Engrossalget av egg har i perioden 2005-2012 økt betydelig, mens det de siste par tre årene har økt omtrent i takt med befolkning. Beregnet på engrossalg og folketall, har forbruket vært stabilt rundt 12,7 kg per pers i de siste tre-fire årene⁵.

2.2.3 Volumutvikling på varegruppenivå

Tall fra Nielsen på varegruppenivå for området kjøtt og egg hittil i år (pr. uke 32, 2015) viser at totalmarkedet målt i verdi er økt med 1-2 prosent sammenlignet med samme periode i fjor. Tabell 2-1 nedenfor viser omsetningsutviklingen for noen sentrale produktgrupper så langt i år.

⁵ Engrossalgtallene inkluderer varer til eggproduktfabrikken og til annen industri.

Tabell 2-1 viser verdi- og volumutvikling hittil i år (til og med uke 32 2015) med endring fra samme periode i fjor. Viktige varegrupper kjøtt / egg.⁶

Varegruppe	Totalmarked hittil i år			
	Verdi (1000 kr)	Endr. (%)	Volum (tonn)	Endr. (%)
Ferskt rent kjøtt	2 635 457	3,3	Ikke tilgj.	-
Fersk fjærkre	1 550 691	-8,4	Ikke tilgj.	-
Ferske deiger/farser	1 708 657	9,4	19 599	5,9
Pølser	1 614 523	-2,6	23 619	-5,1
Ferskt kjøttpålegg	1 397 615	1,5	7 872	1,6
Egg	1 250 002	5,5	26 880	2,0
Spekepølse	1 014 467	2,3	4 231	-0,7
Ferskt bearb. kjøtt	811 363	5,0	7 956	3,8
Skivet spekemat	471 216	1,9	1 274	-1,3
Skivet bacon	415 105	13,6	2 361	7,2
Fersk posteier	258 275	-9,6	2 355	2,1
Dypfryst bearb. kjøtt	286 034	0,8	2 396	-3,5
Sum varegrupper*	13 701 727	1,7	Ikke tilgj.	-

"Vinnerne" er ferske produkter. Fersk fjærkre har imidlertid, som ventet, falt betydelig. Ferske deiger/farser, ferskt bearbeidet kjøtt og skivet bacon har økt betydelig i verdi, men noe mindre i volum. Det er dermed tatt ut en høyere pris til forbruker på disse varene enn man har gjort det foregående rullerende året. For egg økte verdien mer enn volumet.

2.2.4 Hovedtrender innen spisevaner

Ipsos MMIs spisevaneundersøkelse blir gjennomført annet hvert år. Dermed er undersøkelsen fra 2014 den siste gjennomførte undersøkelsen.

Ipsos MMIs store spisevaneundersøkelse, Spisefakta 2014, viser at nordmenn beveger seg i det som gjerne beskrives som "moderne og idealistisk retning". Motsetningen til dette er "tradisjonell og materialistisk". Dette kan også influere på hvordan vi spiser og hvilke mat vi

⁶ Nielsen (2015).

etterspør. Nedenfor listes de opp de konklusjonene fra undersøkelsen som anses å ha størst betydning for forbruket av kjøtt og egg:

- Det er fortsatt økt interesse for helse riktig kosthold og fortsatt økende treningsfrekvens, men den grunnleggende verdien "helse" ser ut til å ha passert et toppunkt.
- Naturlighet anses som en forutsetning for at matvarer skal kunne anses som sunne. Stadig flere unngår produkter med kunstige tilsetningsstoffer
- Fett oppleves fortsatt ikke som så farlig som det var for noen år siden, men bildet har korrigert seg litt
- Holdningen til ferdigmat skjerpes mht. sunnhet og tilsetningsstoffer, produkter som posesuppe/posegryte og frossen pizza går tilbake
- Flere har fokus på «norsk opprinnelse»
- Økologi er igjen i fremgang
- Kortreist mat og norske matspesialiteter er også i vinden
- Færre fokuserer særskilt på «lav pris», men samtidig:
 - o Nordmenn shopper matvarer ofte og stadig flere velger lavprisbutikker
- Hjemmemåltidene, frokost og middag og nistepakke laget hjemme står meget sterkt
- Det er flere hobbykokker blant oss. Vi spiser middag senere på dagen, vi planlegger innkjøpene tidligere enn før og vi er villige til å investere mye tid på å lage middagen - også på hverdager
- Kjønnssrolleutviklingen for middagsmatlaging og matinnkjøp reverseres – igjen «mer mor» og «mindre far»
- Vi spiser oftere middag på restaurant og vi har en økende forkjærlighet for «take away»
- Japansk mat (sushi) øker i popularitet, men det er fortsatt langt opp til at dette er på samme nivå som for eksempel taco
- Fisk er på offensiven – mer tilgjengelig produktutvalg – mer «trendy»

2.3 Import og internasjonale betingelser, grensehandel

De internasjonale prisene er gjennomgående på et tilstrekkelig høyt nivå til at importvernet etter omleggingen i 2013 sikrer rom for normal norsk prisdannelse. Samtidig er den norske kronen svak slik at dette gjør det noe mindre attraktivt å importere og å handle i utlandet på dagsturer. Det ser ikke ut til at grensehandelen har avtatt vesentlig og kjøtt er en viktig varegruppe i denne kategorien som også er en betraktning på prisutviklingen for norsk kjøtt.

Import av egg/kjøtt til Norge kan grupperes i tre/fire hovedgrupper:

- import innenfor fastsatte kvoter med redusert eller ingen toll,
- import til full toll
- import til administrativt nedsatt tollsats i perioder
- grensehandel.

2.3.1 Importvernet er avgjørende for norsk produksjon av kjøtt og egg

I Statsbudsjettet for 2013, framlagt høsten 2012, ble det foreslått prosenttoll for biffer og fileter av storfe og for hele og halve skrotter av sau/lam. Dette ble vedtatt med virkning fra 1. januar 2013. Det økte mulighetsrommet for nasjonal prising.

2.3.2 Kjøtt er en viktig vare i grensehandelen

Nordmenn handlet for 13,9 milliarder kroner på dagsturer til utlandet i 2014 som er en økning i fra 2013 med 0,6 milliarder kroner. I firekvarvalsperioden fra 3. kvartal 2014 til 2. kvartal 2015 handlet nordmenn for 14,1 milliarder kroner på dagsturer til utlandet. Dette er en økning på 469 millioner eller 3 prosent sammenliknet med foregående firekvarvalsperiode. Ser en adskilt på 2. kvartal for 2014 og 2015 er det en nedgang i verdien av grensehandelen med 0,8 prosent og en økning i antall dagsturer på 8,1 prosent. Det er knyttet en del usikkerhet til kvartalsresultatene⁷.

I perioden juli 2011 til juni 2012 ble grensehandelen av matvarer anslått til i underkant av 4,5 mrd. svenske kroner. Dette var nesten dobbelt så mye som i samme periode i 2005-2006⁸. Kjøtt står for en betydelig del av grensehandelen. Det handles omtrent 17 000 tonn kjøtt og kjøttvarer⁹.

Tabell 2-2 viser forbrukerprisnivåer for diverse matvarer, drikkevarer og tobakk i noen utvalgte europeiske land, målt i indekser.

⁷ <http://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/statistikker/grensehandel>, 06.10.2015

⁸ "Gränshandeln med Norge. En genväg mellan tulltopparna", Rapport 2013:18, Jordbruksverket, 2013.

⁹ Statens landbruksforvaltning: Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2013. I stor grad referert til Jordbruksverkets rapport (ibid.)

Tabell 2-2 Prisnivåindekser i andre land. EU27=100 (2013).¹⁰

	Norge	Sverige	Danmark	Finland	Island	Tyskland	Polen
Matvarer	174,8	125,4	136,4	123,1	119,7	108,6	60,2
Brød og kornprodukter	176,1	135,3	157,9	134,2	134,8	105,9	58,6
Kjøtt	168,5	129,4	128,1	124,3	123,0	130,8	54,8
Fisk	139,3	116,6	125,8	117,8	101,7	111,2	67,1
Melk, ost og egg	199,2	116,1	115,9	120,6	115,3	95,1	62,4
Matoljer og – fett	170,7	115,6	137,2	108,2	92,4	103,5	72,5
Frukt, grønnsaker og potet	166,0	139,4	129,7	126,3	120,1	110,1	56,1
Andre matvarer	206,0	117,4	174,2	116,4	131,5	97,6	72,5
Alkoholfrie drikkevarer	192,8	124,1	182,2	123,7	123,4	104,2	79,2
Alkoholholdige drikkevarer	281,6	159,8	139,9	174,2	208,5	81,4	92,7
Tobakk	258,7	130,3	113,6	103,0	147,5	100,2	59,7

Tabellen viser blant annet at vi har et prisnivå for matvarer totalt sett som ligger 74 prosent over gjennomsnittet i EU27. For kjøtt er forskjellen “bare” 68 prosent. For kjøtt har faktisk prisforskjellen til EU27 blitt noe redusert fra 2011 til 2012 og videre fra 2012 til 2013¹¹.

Svekket norsk krone vil svekke "gevinsten" ved grensehandel i forhold til tidligere år.

2.3.3 Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt¹²

Fra 2013 til 2014 økte verdens kjøttproduksjon med 1,1 prosent. Det er en marginal reduksjon i veksten sammenlignet med foregående år (- 0,3 prosentpoeng). Svin er fortsatt den største sektoren, men fjørfe forventes å ta over som største sektor i løpet av fem år. Trenden med produksjonsvekst i utviklingsland og stagnasjon i industrialiserte land fortsatte i 2014.

Internasjonale priser på kjøtt nådde et historisk høyt nivå i 2014. Prisstigningen fra 2013 fortsatte inn i 2014, men etter en pristopp i august begynte prisene å synke fram til oktober og holdt seg deretter stabile ut året.

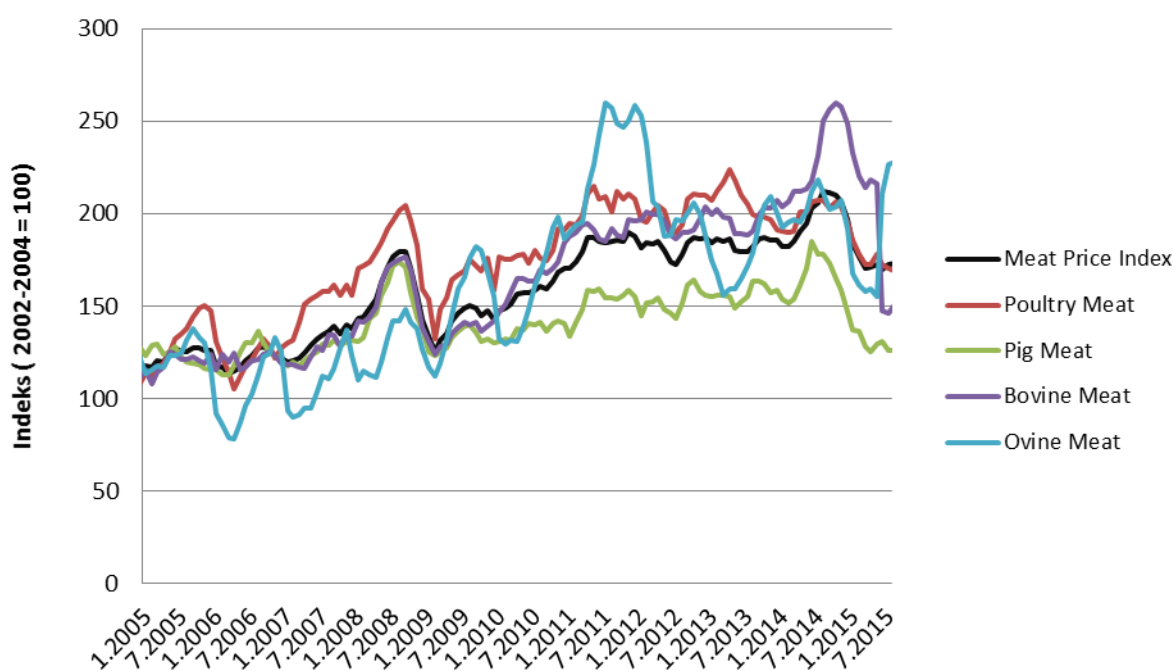
¹⁰ Eurostat, hentet fra BFJ Resultatkontrollen, april 2015; tabell 9.3

¹¹ Sammenlignet tall fra BFJ Resultatkontrollen fra 2013, 2014 og 2015 Tabell 9.3.

¹² Der annet ikke er oppgitt, så er informasjonen i dette avsnittet hentet fra Landbruksdirektoratets rapport “Omverdenrapport 2014; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri”, utgitt mars 2015, samt tidligere års utgaver.

FAOs kjøttprisindeks¹³

FAOs indeks for kjøttpriser (sort graf i Figur 2-2) har ikke endret seg mye siden juli og var i august 172,9. Prisen på storfe gikk noe opp i august, mens prisen for de andre øvrige dyreslagene var stabile. Endringen i prisindeksen fra august 2014 til august 2015 for kjøtt er en reduksjon på 18 prosent. Da skal det legges til at indeksen nådde ett historisk høyt nivå i august 2014. Per august 2015 har det vært en nedgang for gris, fjørfe og storfe fra august 2014. For lam har det vært en svakt høyere pris i august 2015 enn i august 2014.

Figur 2-2 FAOs kjøttprisindeks

¹³ <http://www.fao.org/economic/est/est-commodities/meat/en/> basert på tallene i Meat Price Indices (historical series in xls), 06.10.2015

3. Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

3.1 Marked og pris – prognoser

Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Prognosen som legges til grunn ble lagt fram den 9. september 2015.

Hovedtrekkene i prognosene for 2016 er: Fortsatt overskudd av egg, balanse for sau/lam og fortsatt underdekning av storfe. Prognosen viser tilnærmet balanse for gris, med et overskudd på 800 tonn, men da under forutsetning om at importkvotene utnyttes.

3.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet i 2015 - overskudd for egg og minkende underskudd av sau/lam

Tabell 3-1 nedenfor viser salgsproduksjon og salg av kjøtt og egg i 2015 basert på september prognosen 2015.

Tabell 3-1 Prognose for total produksjon og salg av kjøtt og egg i 2015

	Salgsproduksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	%		tonn	%	
Storfe/kalv	78 700	100	7 570 ¹⁾	99 700	106	-13 400
Sau/lam	23 900	101	1 006 ²⁾	25 100	97	-200
Gris	132 400	103	1 650 ³⁾	133 750	102	300
Egg *	60 800	101	140 ⁴⁾	60 300	100	600

*Det er beregnet tatt ut 1 980 tonn gjennom førtidsslaktning i 2015

1) Omfatter bl.a. SACU-import på 4.921 tonn storfekjøtt omregnet m/ben samt benyttet WTO-, EU- og GSP-kvotene.

2) Fra Island: 600 tonn. WTO-kvotene på 206 tonn og 200 tonn SACU m/ben.

3) Spekk og småflesk utgjør om lag 850 tonn og om lag 800 tonn av WTO/EU-kvotene.

4) Faktisk import av skallegg til og med august 2015.

Totalmarkedet for kjøtt og egg i 2015 preges av overskudd for egg. Det er balanse for svin og fortsatt underskudd av storfe med et importbehov i tillegg til de faste kvotene på 13 400 tonn. For sau/lam er underskuddet blitt betydelig mindre sammenliknet med i fjor og er i tilnærmet balanse. Detaljer for hvert dyreslag følger i senere kapitler.

3.1.2 Prognosen for 2016 viser vedvarende overskudd av egg og underdekning av storfe. For sau/lam er det balanse og ett svakt overskudd av svin gitt at

importkvotene utnytted.

Vurderingene av **markedsutsiktene** bygger på prognoser for kjøttproduksjon og engrossalg, justert for import. Tabell 3-2 viser prognosen for 2016.

Tabell 3-2 Prognose for 2016 per 9. september 2015.

	Salgsproduksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	%		tonn	%	
Storfe/kalv	80 100	102	7 570 ¹⁾	100 650	101	-13 000
Sau/lam	24 500	103	1 006 ²⁾	25 400	101	100
Gris	133 000	100	1 650 ³⁾	133 800	100	850
Egg	63 000	104	⁴⁾	61 000	101	2 000

1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import av 4.921 tonn storfekjøtt m/ben. Videre er WTO-kvoten på 1084 tonn, EU-kvotepå 900 tonn og GSP-kvotepå 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben) tatt med.

2) Importen inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import av 600 tonn fra Island og 200 tonn SACU m/ben.

3) Inkludert spekk og småflesk på 850 tonn og 200 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn. Inkluderer også EU-kvotepå 600 t.

4) Forutsetter i prognosen ingen import av egg.

Se kap 5, 6 og 7 for nærmere beskrivelse og analyse av den enkelte varegruppe.

3.2 Prisdannelsen for kjøtt og egg

Produksjoner med underdekning har hatt en positiv utvikling i engros- og avregningspriser. For storfe har det så langt ikke medført at produksjonen har økt så mye at det dekker markedet, og det er derfor nødvendig å benytte prissetting til å stimulere til økt produksjon.

For produksjoner preget av overproduksjon må man i prissettingen ta hensyn til produsentenes behov for å dekke kostnader samt vederlag til arbeid og egenkapital, men samtidig må det ikke stimuleres til mer produksjon.

3.2.1 Engrospris

For storfe, lam og egg er engrosprisen prispunktet. Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes av markedsregulator med sikte på at en i gjennomsnitt for året (prisperioden) oppnår målpris eller gjennomsnittlig planlagt engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for egg og kjøtt. Engrosprisen danner utgangspunkt for prisen både forover og bakover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

3.2.2 Avregningspris

Avregningsprisen til bonde (Norturas produsenter) avledes av engrosprisen via "Nettonoteringen". Nettonoteringen er en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for helt slakt /egg. Verdi av andre produkter fra slaktet som for eksempel hud, skinn og innmat legges til engrosprisen, mens kostnader ved slakting inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Når enkeltelementer i kalkylen endres, endres dermed også avregningsprisen.

Nettonoteringen har følgende prinsipielle oppbygging for kjøtt:

- Notert engrospris**
- Kjøttkontrollavgift
- Forskningsavgift
- = **Engrospris justert for offentlige avgifter ***
- + Verdi av hud/skinn og biprodukter (ikke ull)
- Slaktekostnader
- Inntransportkostnader
- Spesielle trekk (avtaletrekk, nødslakt etc.)
- Omsetningsavgift

= **Veiledende avregningspris for slaktedyr fra Nortura**
+ Norturatillegg
+ Eventuell etterbetaling
= **Utbetalingspris til produsent**

I tillegg kommer grunntilskudd (sau/lam og geit/kje), kvalitetstilskudd for storfe og sonedifferensiert distriktstilskudd

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Nettonoteringen for egg er litt annerledes enn den for kjøtt:

Engrospris

- Forskningsavgift

= **Engrospris justert for offentlige avgifter *)**

- Sorteringskostnader

- Inntransportkostnader

- Finansiering av plastbrett

- Omsetningsavgift

= **avregningspris egg fra Nortura**

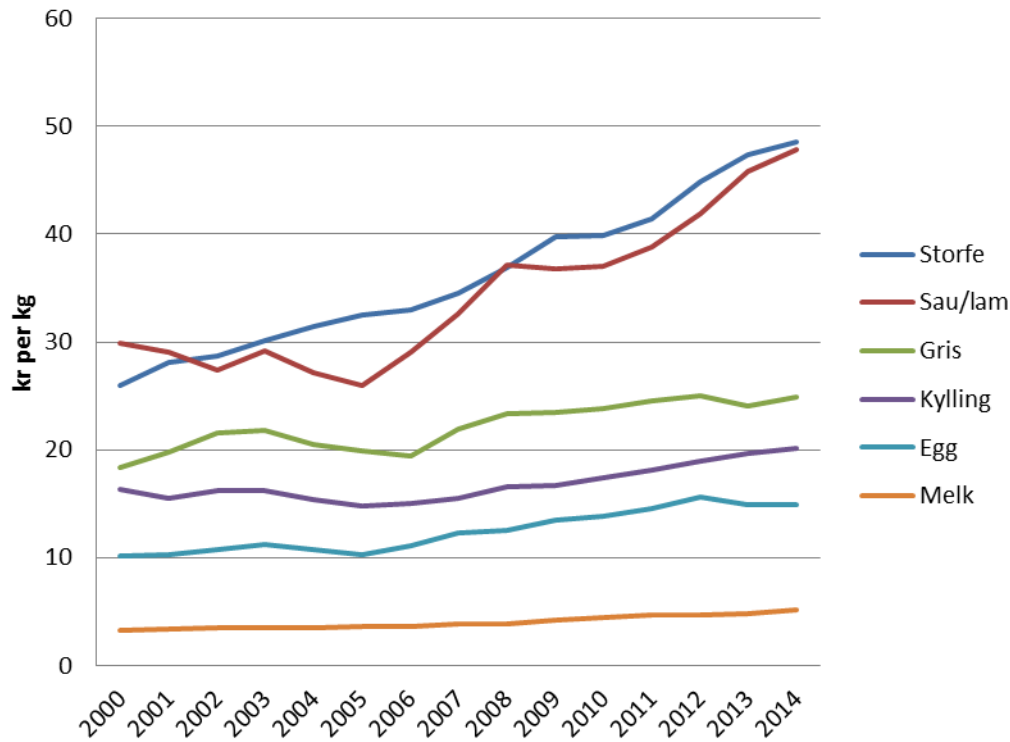
+ Kvantumstillegg

= **Utbetalings pris til produsent**

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Figuren under viser utviklingen i gjennomsnittlig utbetalingspris for kjøtt, egg og melk fra 2000 til 2014¹⁴.

¹⁴ BFJ - Totalkalkylen

Figur 3-1 viser utvikling i utbetalingspris (avregningspris) til bonde for ulike husdyrprodukter

Utviklingen i utbetalingspris for storfe og lam har vært betydelig sterkere enn for de øvrige husdyrproduktene. Gris har økt noe igjen i 2014, særlig mot slutten av året da markedssituasjonen bedret seg etter flere år med produksjonsoverskudd.

3.3 Prisene i forbrukermarkedet utvikler seg ikke på samme måte som engrosprisene

Prisutviklingen i forbrukermarkedet gjenspeiler ofte ikke utviklingen i engrospris. Prisøkninger på engrosnivå over veltes ufullstendig videre i verdikjeden. På sikt er det likevel prisuttaket i forbrukermarkedet som skal dekke kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Det siste året målt i fra august har det vært en positiv utvikling i pris i forbrukermarkedet for alle dyreslag utenom for fjørfe som har hatt en nedgang på 2,4 prosent.

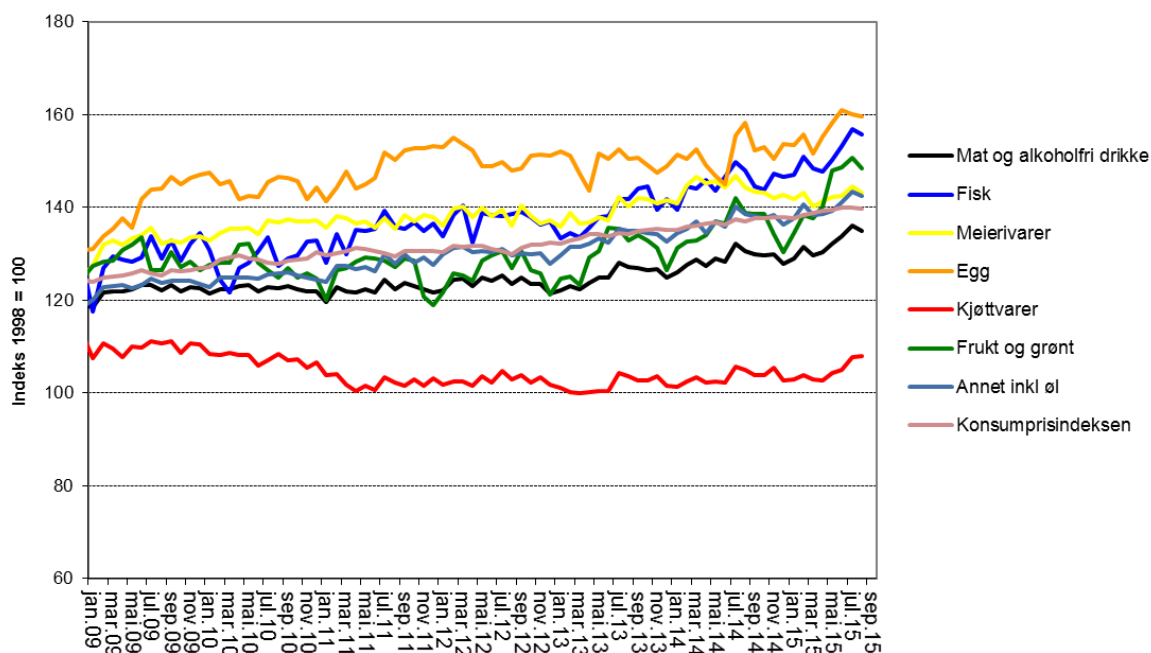
KPI økte med 2,0 prosent fra august 2014 til august 2015. Matvareprisene steg med 3,3 prosent de siste tolv månedene. Meierivarer falt i pris, mens det var en økning for kjøttvarer og egg på henholdsvis 2,8 prosent og 0,9 prosent¹⁵.

Det er prisuttaket i forbrukermarkedet, i dagligvare, storkjøkken eller KBS, som i sum skal gi dekning av kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Sisteledet står likevel fritt til å sette forbrukerprisen. Dette er grunnen til at butikker i perioder tilbyr enkeltvarer som ligger betydelig under produksjonskostnaden. Dette gjelder spesielt produkter fra lam som er sesongvare, som fårikålkjøtt, men vi har også sett “ribbekrig” på gris fram mot julesesongen. Langvarige kampanjer og priskriger på populære varer, kan medføre at forbrukerne venner seg til et kunstig lavt prisnivå. Det er risiko for at dette kan forplante seg og påvirke prisuttaket bakover i verdikjeden.

Figur 3-2¹⁶ viser prisindeksen for matvarer og matvaregrupper for perioden 2009 – august 2015, med 1998 som referanseår. Figuren viser at prisene på kjøtt i perioden har hatt en betydelig mer moderat prisutvikling enn gjennomsnittet for matvarer. Egg har steget noe mer enn matvarer totalt sett.

¹⁵ <http://ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/kpi> , 10.04.2014

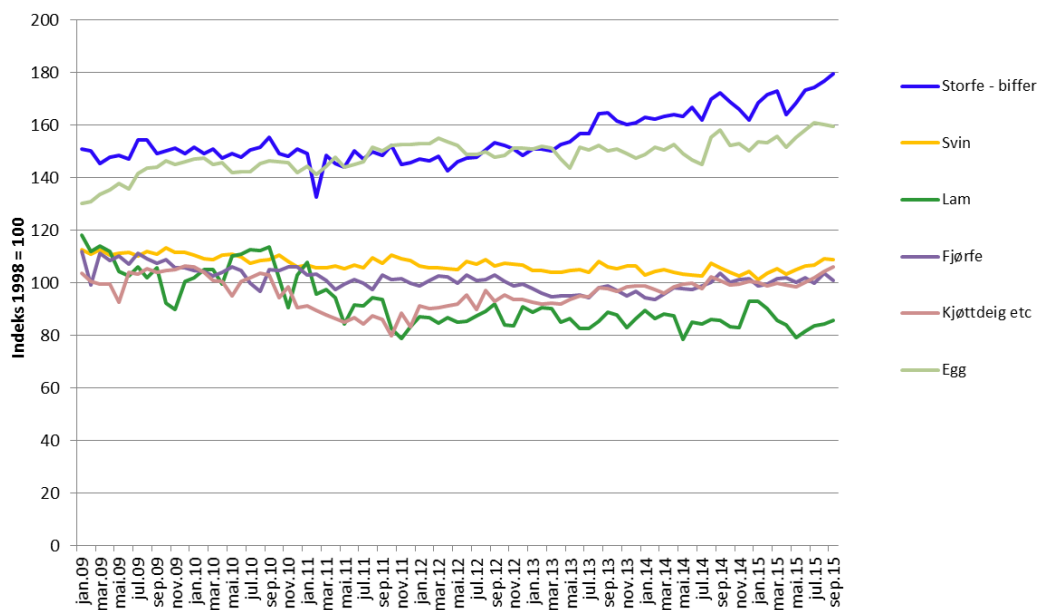
¹⁶ SSB data hentet fra NILF, http://www.nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_hovedgrupper_av_matvarer-tabell, 11.04.3014

Figur 3-2 viser utvikling i matvareprisindekser.

Figur 3-3 under viser utviklingen i forbrukerpriser for kjøttvarer og egg de siste syv årene¹⁷. Indeksene for storfe, lam, svin og fjørfe dekker produkter av rent kjøtt, som biffer og fileter. Indeksen for ”kjøttdeig etc.” dekker bearbeidede kjøttvarer, som kjøttdeiger, kjøttkaker mv. Indeksen består av bearbeidede kjøttvarer fra flere dyreslag, men storfe veier klart tyngst i indeksen.

¹⁷ 1998 = 100

Figur 3-3 viser konsumprisutvikling for kjøtt og egg

Det har vært en moderat prisutvikling på alle grupper det siste rullende året. Det er kun fjørfe som har hatt en nedgang i pris, 2,4 prosent, det siste året målt i fra august. Prisene for biffer og fileter har vært stabile i perioden fra 2009 til årsskifte 2012-2013. Etter dette har det vært en økning i prisene for biffer og fileter som begynte omtrent samtidig med omleggingen av tollvernet. Prisen for egg økte fra sommeren 2011 og sommeren 2012. Indeksen med kjøttdeig og bearbejdede produkter har hatt en særdeles svak utvikling i perioden. Prisen på lam nådde sitt laveste nivå i slutten av 2011 før prisen økte noe og har vært relativt stabil siden¹⁸.

Se kapitel 5, 6 og 7 for en nærmere beskrivelse av priser og prisfastsettelse for hhv storfe, sau/lam og egg.

¹⁸ Det er metodiske utfordringer mht utvalg for indeksen for lam. Tallene på aggregert nivå kan derfor være noe misvisende.

3.4 Norsk næringsmiddelindustri

Kjøttindustrien står for 22 prosent av produksjonsverdien innenfor matindustrien. Det var en nedgang i antall sysselsatte i perioden 2008 til 2011 som følge av strukturendring og nedbemanning. Antallet sysselsatte i kjøttbransjen økte imidlertid med 6,6 % fra 2011 til 2012. Kjøttindustrien har lavere driftsresultat enn matindustrien totalt sett. Behovet for økte marginer i kjøttindustrien må vektlegges ved fastsetting av engrosprisen for kjøtt og egg.

3.4.1 Status og utviklingstrekk i industrien

Norsk matindustri er en av de største industrigrenene i Norge, både i sysselsetting og målt i verdiskaping. Grovt regnet utgjør matindustrien om lag 20 % av både den samlede sysselsettingen og produksjonsverdien i norsk industri samlet.

En stor andel av både sysselsettingen og verdiskapingen i matindustrien foregår i distriktene. Fylkene med flest sysselsatte innenfor matindustri er Oslo og Akershus, Rogaland, Trøndelagsfylkene samt Østfold og Hedmark. Både den landbruksbaserte delen av industrien og RÅK industrien, som har høyest foredlingsgrad, bruker norske råvarer. Det er derfor et gjensidig avhengighetsforhold mellom matvareindustrien og primærlandbruket. Uten en sterk innenlandsk landbruksbasert matvareindustri ville den norske landbruksproduksjonen vært betydelig mindre. På den andre siden er også store deler av matindustrien avhengig av norsk landbruksproduksjon og den tollbeskyttelsen landbruksvarene har.

- Norsk industri hadde en samlet produksjonsverdi på om lag 799,3 mrd¹⁹ kr. i 2013, av dette utgjorde matindustrien 177,2 mrd kr., eller 22,2 prosent.
- Norsk matindustri sysselsatte 48 772 personer i 2013, av totalt 233 073 sysselsatte i norsk industri samlet. Det betyr at ca. 21 % av industrisysselsettingen er i matindustrien.
- I 2013 var importen på 31,9 mrd. kr. Fra 2012 til 2013 økte importverdien med 10,5 %. Eksporten har i all hovedsak vært stabil, og var i 2013 på 6,3 mrd. kr.
- Driftsmargin viser forholdet mellom driftsresultat og omsetning/driftsinntekter. Tallene viser at matindustrien har hatt en annen utvikling enn hva industrien samlet har hatt. Fra 2011 til 2012 falt driftsmargin i matindustrien (ekskl. samvirke) med 0,5 prosentpoeng til 3,4 %. For hele industrien økte driftsmargin med 0,5 prosentpoeng til 4,6 %.

¹⁹ Mat og Industri 2014

Mat og Industri blir utgitt en gang i året og blir beskrevet i grunnlagsdokumentet for 2. halvår. Dermed er det siste om matindustrien beskrevet i grunnlagsdokumentet for 2. halvår 2015 og det henvises til dette for utfyllende informasjon.

4. Storfe

Prognosen fra september viser et underskudd av storfe på ca. 13.000 tonn i 2016 etter at alle importkvotene er utnyttet. Med tomme reguleringslagre ved inngangen til året var det åpning for import med administrative tollnedsettelse fram til og med 28. september. Det har kommet noe storfe på reguleringslager denne høsten, men det forventes moderate mengder. Ved fastsetting av engrosprisen skal Nortura som markedsregulator legge stor vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Isolert sett tilsier prognosen at prisene bør økes. Men et reguleringslager som må omsettes i løpet av 1. halvår 2016 tilsier at det må vises litt forsiktighet. Det opplyses også fra bransjen om betydelige kommersielle lager av biff og filet.

Den politiske målsetningen om å øke norsk produksjon av storfekjøtt tilsier at økonomien i denne produksjonen må løftes. Det er gjort noen grep, som innføring av kvalitetstilskuddet for storfe fra 1. januar 2014, og vederlaget til arbeid og egenkapital har økt. Lønnsomheten synes likevel fortsatt ikke å være god nok til at interessen for å etablere spesialisert storfekjøttproduksjon er på det nivået som er nødvendig for å dekke etterspørselen etter norsk storfe. Samtidig er det bare knapt to år siden kvalitetstilskuddet ble innført og det er litt tidlig å se hvilken effekt det har på produksjonen på litt lengre sikt. Det tilsier at prisøkningen bør være moderate fram til man har grunnlag for å vurdere effekten av tilskuddene.

Som signalisert i tidligere grunnlagsdokument, er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst ved at de største prisøkningene gjennomføres i nettopp første halvår.

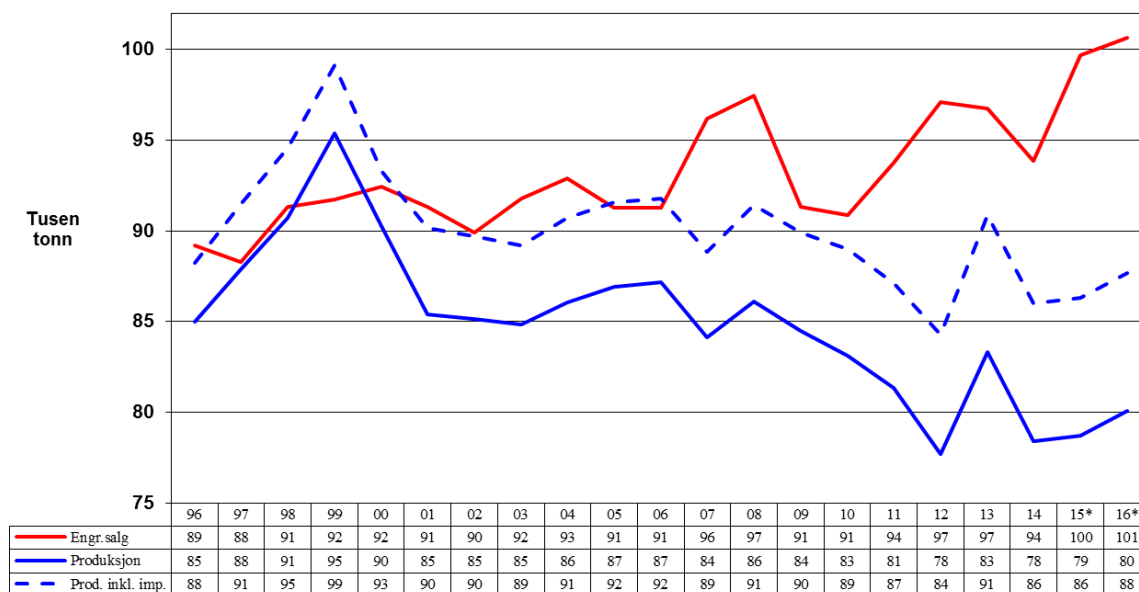
I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 57,50 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+)). **Ut fra en samlet vurdering økes planlagt gjennomsnittlig engrospris med kr 1,20 per kg til kr 58,70 per kg for første halvår 2016.**

4.1 Marked og priser

Det har vært underdekning av norsk vare og tilhørende administrering av tollsatsen for storfe fra november 2014 til og med 28. september 2015. Det er behov for økt produksjon og prisingen må gjenspeile dette. For 2016 indikerer prognosene fortsatt underdekning.

Figur 4-1 viser utviklingen i produksjon og engrossalg av storfe og kalv fra 1996. Den heltrukne blå linjen er norsk produksjon, mens stiplede blå linjen viser summen av norsk produksjon og kvoteimport. Som det fremgår av figuren har det siden begynnelsen på 2000-tallet vært en sammenhengende periode med underdekning av norsk storfe, og trenden er at differansen mellom engrossalg og norsk produksjon inkl. de faste importkvotene er økende.

Utvikling av produksjon (inkl. importkvoter) og engrossalg for storfe/kalv siden 1996

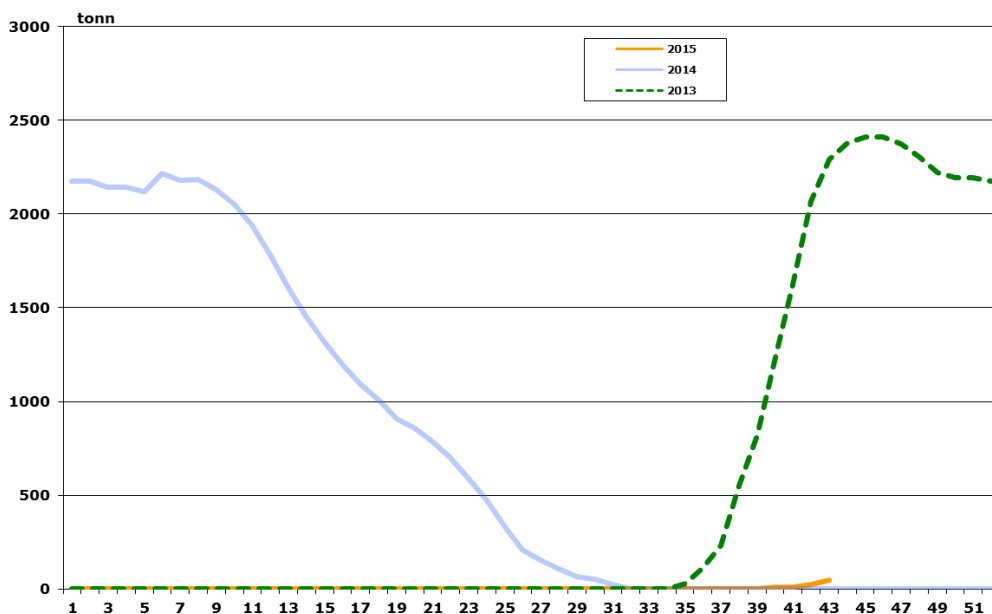
Figur 4-1 Utvikling i produksjon, kvoteimport og engrossalg av storfe/kalv siden 1996. Importkvoter 2015 og 2016: SACU-4.921 tonn, WTO-1084 tonn, EU-900 tonn og GSP-kvoter på 665. Alle omregnet til helt slakt m/ben.

4.1.1 Storfe 2015 – underdekning av norsk vare

Tilførslene av storfe (unntatt kalv) ventes å øke med om lag 1 % fra 2014, dvs. uendret fra prognosen i vår. Dette som følge av høyere slaktevekter og noe økt kyslaking. Sammen med en ventet økning i engrossalget av helt slakt på nærmere 7 % gir dette en underdekning av norskprodusert storfe og kvoteimport på om lag 13.400 tonn.

Med tomme reguleringslagre ved inngangen til året var det åpning for import med administrative tollnedsettelse fram til og med 28. september.

Figuren på neste side viser lagersituasjonen for storfe de siste tre årene. Prognosen for 3. tertial 2015 viser en underdekning på 300, men det har likevel vært overskudd et par uker og så vidt litt innfrysing til reguleringslager. Det forventes noe mer innfrysing utover høsten, men bare moderate mengder. Det opplyses også fra bransjen om betydelige kommersielle lager av biff og filet.

Figur 4-2 Lagerendring per uke storfe, 2013-2015

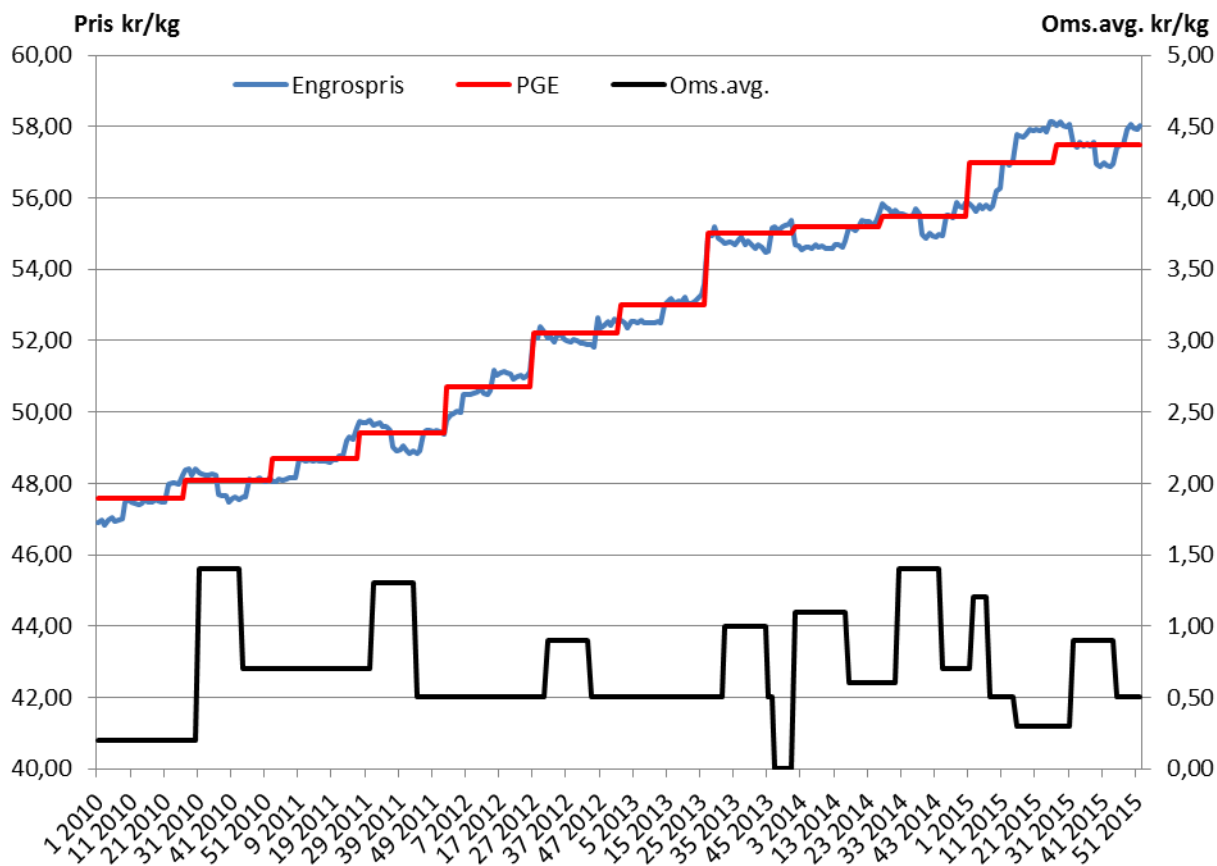
4.1.2 Storfe 2016 – prognosen viser fortsatt underdekning

Prognosen viser en økning i tilførslene på nærmere 2 % fra 2015. Økningen skyldes flere dyr til slakt. Etter en stor økning i slaktevektene i 2015 forventes en mindre økning i oksevektene i 2016. En prognosert økning i engrossalget på om lag 1 % gir i 2016 litt mindre importbehov i tillegg til de faste kvotene; ca. 13.000 tonn. Kvoteimport er på 7.570 tonn – dette inkluderer import fra SACU på 4.921 tonn, WTO-kvote på 1.084 tonn, GSP kvote på 665 tonn biffer og fileter (omregnet m/ben) og 900 tonn fra EU.

Mordyrbestanden prognoseres fortsatt å være stabil, inkludert en forventet økning i ammekuttallet. Det forventes noe høyere slakting og mindre importbehov i starten på 2016 enn inneværende år. Slaktingen vil likevel naturlig være størst på høsten.

4.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I figur 4-3 vises utvikling i PGE, prisuttak og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 39 i 2. halvår 2015.

Figur 4-3 viser utvikling i oppnådd engrospris, planlagt gjennomsnittlig engrospris og omsetningsavgift for storfe fra 2010 - 2015

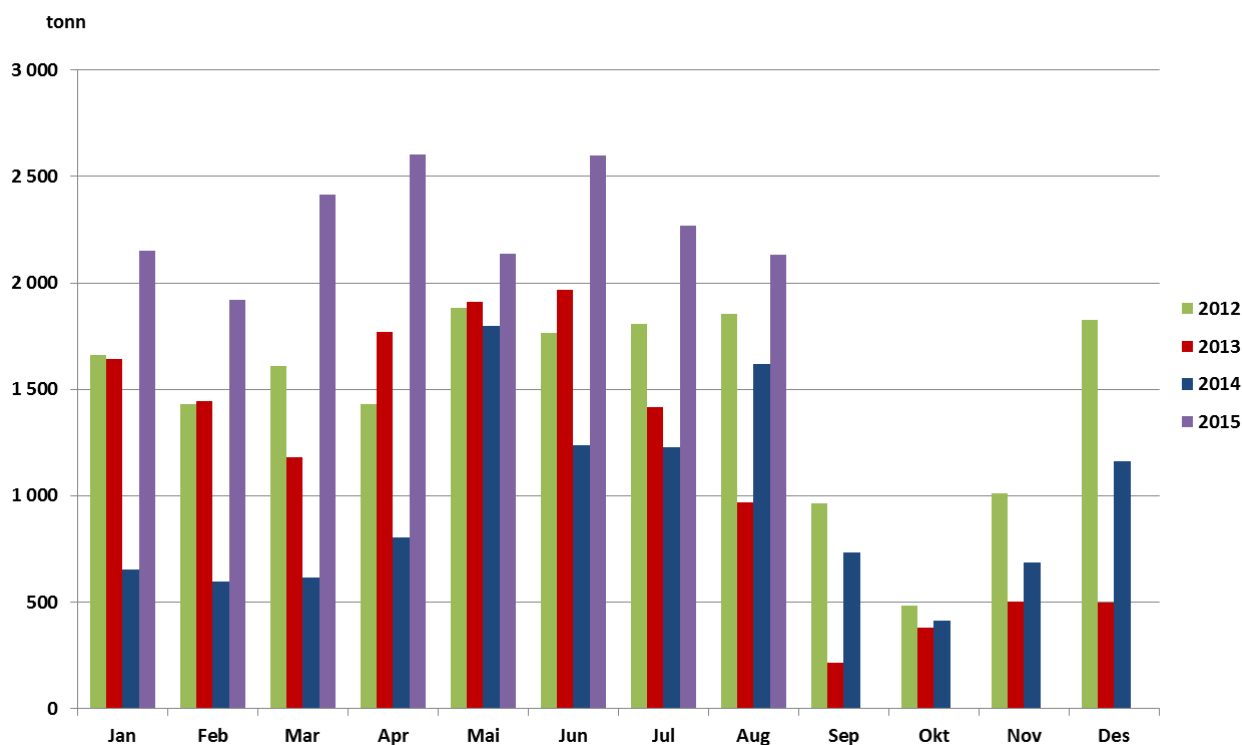
Som det framgår av figuren har det vært en betydelig økning i engrosprisen. Avviket mellom planlagt gjennomsnittlig engrospris og beregnet prisuttak varierer mindre enn for lam (kapittel 5) hvor det er store sesongvariasjoner i leveransene.

Omsetningsavgift for 2016 fastsettes av Omsetningsrådet i desember. Foreløpig budsjett for 2016 tilsier at avgiften kan reduseres med ca. 10 øre lavere i snitt for året sammenlignet med 2015.

4.1.4 Import av storfe må til for å dekke underskuddet i det norske markedet

Importvernet og internasjonale priser gir rom for prisøkning. Importen er nødvendig for å dekke markedet når året ses under ett, men det er sesongvariasjoner i både tilførsel og etterspørsel som må hensynstas både når man ber om tolladministrering og i selve prisfastsettingen. Enkelte stykningsdeler tåler begrenset med prisøkning selv med prosenttoll.

Totalimporten av storfe gikk ned fra 17,7 tusen tonn i 2012 til 13,9 tusen tonn i 2013 og videre til 11,5 tonn i 2014. Til og med august i 2015 har importen av storfe økt til 18 tonn. Figur 4-4 viser den offisielle importen av ferskt og fryst storfekjøtt per måned fra januar 2012 – august 2015.

Figur 4-4 Import av ferskt og fryst storfekjøtt (tollposisjon 0201 og 0202). Januar 2012 – august 2015.

Importen til og med august i år er betydelig høyere enn i samme periode i 2014. Det har vært administrert nedsatt tollsats i denne perioden. Lav dekningsgrad og tomme reguleringslager ved årets start har medført at Landbruksdirektoratet har administrert ned tollen fra januar til 28 september. Fram til 30. mars var tollen administrert ned på hele/halve/kvarte slakt, men fra 30. mars og til 8. juni er det også administrert på pistol for å møte etterspørselen etter biffer

og fileter som øker hver vår sammenlignet med foregående måneder. Fra 8. juni til 28 september inkluderte ikke den administrative nedsatte tollene pistoler lengre.

Tabell 4-1 viser import av storfekjøtt for 2014 og perioden januar – august 2015 per land og tollposisjon²⁰.

Tabell 4-1 Import av storfe per posisjon og land for 2014 og frem til og med august 2015

Sum av Tonn	Kolonnetiketter																			Totalsum									
Radetiketter	FR	AR	AU	BE	BG	BR	BW	CA	DE	DK	ES	FI	GB	IE	IT	JP	LT	LV	NA	NL	NZ	PL	SE	SZ	TR	US	UY	Totalsum	
2014																													
201 - Storfe, ferskt																													
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	-	-	-	93	-	-	-	-	-	-	-	19	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	130
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	-	-	2 922	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 922
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	-	-	3 268	5	-	-	10	15	-	-	46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3 344
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	
3001 - biffer og fileter	-	0	0	-	-	25	868	-	-	0	-	-	0	-	-	-	-	1 297	-	-	-	-	-	95	-	-	417	2 702	
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	10	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	34	
201 - Storfe, ferskt Totalt	4	0	0	-	35	868	6 283	5	0	-	10	15	0	-	-	65	18	1 297	-	-	-	-	95	-	-	441	9 132		
202 - Storfe, fryst																													
2001 - kvarte skrotter	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
2002 - forpart	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
2008 - andre kjøttstykker m bein	1	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
3001 - biffer og fileter	2	-	0	-	61	8	-	0	0	6	-	0	-	-	-	-	4	-	24	22	71	-	0	36	-	2	684	921	
3009 - annet uten bein	0	-	-	0	85	723	-	9	0	0	-	-	-	-	-	-	-	283	0	7	11	0	365	-	-	-	1 483		
202 - Storfe, fryst Totalt	4	-	0	-	147	731	-	12	0	7	-	-	0	-	-	4	-	307	23	78	11	0	401	-	2	684	2 410		
2014 Totalt	4	0	0	-	182	1 599	-	6 295	5	7	-	10	15	0	-	69	18	1 604	23	78	11	0	495	-	2	1 125	11 542		
2015																													
201 - Storfe, ferskt																													
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	-	-	-	47	-	-	-	37	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	104	
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	-	-	13 403	20	-	134	-	-	-	-	52	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13 624	
2002 - forpart	-	-	-	-	-	-	-	-	106	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	106	
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	-	-	822	-	-	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	840	
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0		
3001 - biffer og fileter	-	-	-	-	16	905	-	0	0	0	-	-	-	-	-	-	-	720	-	-	-	-	91	-	-	192	1 923		
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	9	
201 - Storfe, ferskt Totalt	-	-	-	-	16	905	-	14 380	20	0	134	56	-	0	-	72	16	720	-	-	-	-	91	-	-	198	16 607		
202 - Storfe, fryst																													
2001 - kvarte skrotter	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	
2002 - forpart	-	-	-	-	-	-	-	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29	
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
3001 - biffer og fileter	-	-	-	1	-	50	-	0	0	0	2	-	-	1	0	0	15	-	15	19	56	-	-	25	0	-	505	690	
3009 - annet uten bein	1	-	-	10	-	16	92	-	2	0	-	-	0	-	-	-	-	425	-	1	91	-	239	2	-	0	878		
202 - Storfe, fryst Totalt	1	-	-	11	-	66	92	0	51	0	2	-	0	3	1	0	15	-	440	19	57	91	-	265	2	-	505	1 621	
2015 Totalt	1	-	-	11	-	81	997	0	14 432	20	2	134	56	3	1	0	86	16	1 159	19	57	91	-	356	2	-	703	18 228	

Det ser ut til at importen av biffer og fileter fra Botswana og Namibia kommer til å bli på om lag samme nivå som i 2014²¹. Store deler av 1. halvår 2015 har det vært administrert nedsatt toll for hele/halve skrotter av storfe og det er Tyskland som er det absolutt viktigste avsenderlandet når det gjelder denne typen import.

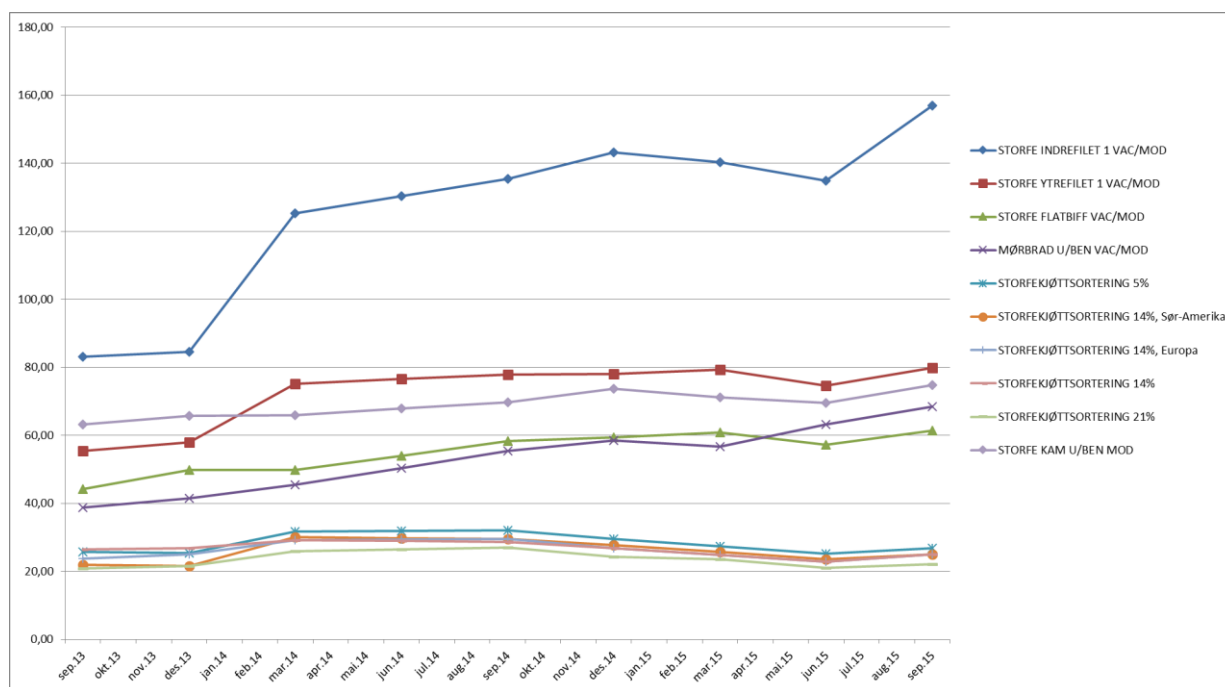
4.1.5 Importvern for stykningsdeler begrenser handlingsrommet

Etter omleggingen av tollvernet har man tatt ut mer av prisøkningen på hele slakt på stykningsdeler av høy kvalitet, dvs. på biffer, fileter, mørbrad mm. Figur 4-5 viser utviklingen i internasjonale priser for enkelte stykningsdeler²².

²⁰ Den betydelige importen i januar 2010 skyldes at mesteparten av importen fra SACU ble fordelt etter "først til mølla-prinsippet", og at denne importen ble inn fortollet til Norge den 1. januar 2010. Dette er løst ved at eksportlandene regulerer eksporten ved hjelp av eksportsertifikater osv.

²¹ Se avsnitt **Feil! Fant ikke referanseilden.** for oversikt over importkvoter.

²² Prisene er hentet inn av NoriDane Danmark på forespørsel fra Nortura.

Figur 4-5 viser utviklingen i internasjonale priser for et utvalg stykningsdeler av storfe

Figuren viser at det har vært liten endring i priser, med unntak for indrefilet, i denne perioden. Dette illustrerer at omleggingen til prosenttoll var et helt nødvendig grep for sikre rom for nasjonal prisdannelse også for de beste stykningsdelene i 2013. Det har vært en betydelig prisøkning på indrefilet siden mars sammenliknet med de øvrige produktene.

Prisene som er brukt er priser på et gitt tidspunkt og for en spesifikk opprinnelse, men prisene kan varieres mye gjennom året og mellom lik vare med ulik opprinnelse. Det er derfor svært vanskelig å etablere eller stadfeste en verdensmarkedspris. Beregningene gjort våren 2014 viser likevel at man må ta høyde for at tollvernet begrenser handlingsrommet for hvordan man kan ta ut økt pris på helt slakt på stykningsdelen.

4.1.6 Den internasjonale produksjonen økte marginalt i 2014²³

Den globale produksjonen av storfekjøtt var om lag på samme nivå i 2014 som årene før, med en marginal økning på 0,8 prosent til ca. 68 mill. tonn. Produksjonen i utviklingsland økte med 2,3 prosent og da hovedsakelig i Sør-Amerika og Asia. Særlig har Brasil vist sterk vekst, med 3,4 prosent økning i produksjon og estimert totalproduksjon på 9,9 mill tonn i 2014. Produksjonen i industrialiserte land falt med om lag 1,3 prosent, og da særlig i Nord-Amerika.

I EU var total produksjon av storfe i 2014 om lag 2,1 prosent over foregående år etter flere år med nedgang. Økningen skyldes delvis økt antall melkekyr, som igjen skyldes at produksjonskvoter for melk fases ut, som igjen har presset prisene nedover og dermed har medført økt slaktning av melkekyr. God kvalitet på fôret og til lav pris har videre bidratt til noe høyere slaktevekter. I enkelte av EUs medlemsland ser man en dreining fra melkekyr til ammekyr. Det ligger an til en ytterligere økning i produksjonen på rundt 2 prosent i EU i 2015. I 2016 er det forventet en ytterligere økning på 0,6 prosent.

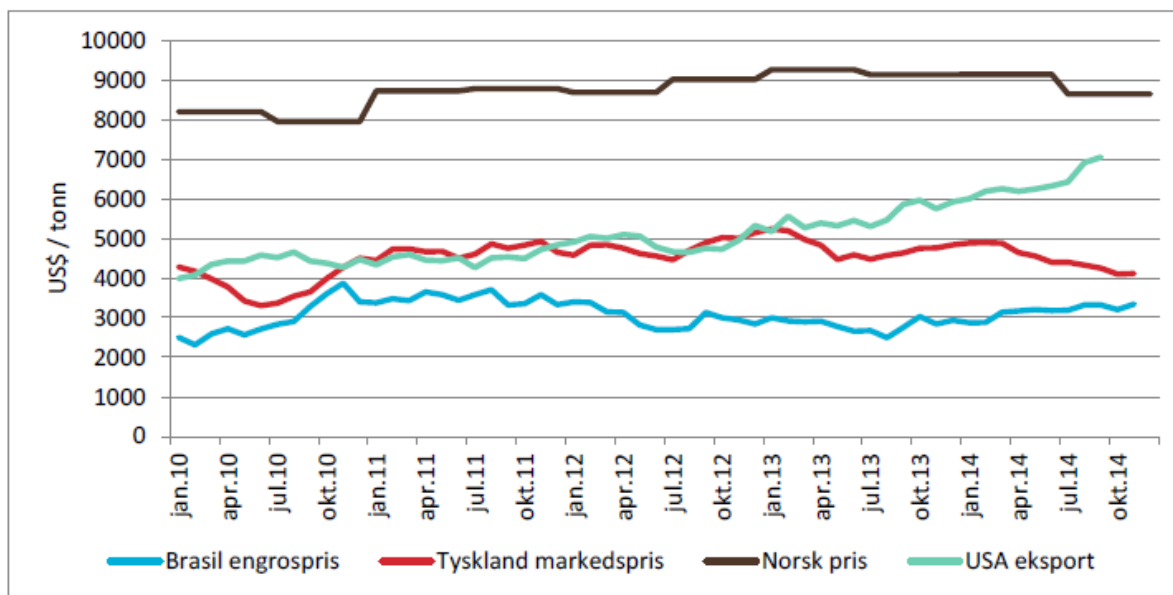
I Eu har eksporten økt i 2015 med 18 prosent hvor største veksten har vært eksport til Norge og Filipinene. For import av storfe til EU er den forventet å holde seg stabil med nedgang i import fra Argentina og økning fra Australia og Brasil.

Den internasjonale handelen med storfekjøtt er estimert til om lag 9,3 mill. tonn i 2014, opp fra 9,0 mill. tonn i 2013. Verdenshandelen utgjorde dermed 13-14 prosent av produsert kvantum, dvs. en liten økning fra de to-tre foregående årene. Økningen kom på tross av høye priser og eksportrestriksjoner i både Argentina og Uruguay.

Internasjonale storfepriser lå på et historisk høyt nivå også i 2014. Utover høsten begynte utviklingen å snu. Det er likevel forventet at prisene vil ligge høyt de neste ti årene. Figur 4-6 viser prisutviklingen i produsentprisene for storfekjøtt i Tyskland, USA, Brasil samt Norge²⁴.

²³ Dette avsnittet baserer seg i all hovedsak på Landbruksdirektoratets *Omverdensrapport 2014* og EU kommisjonen (2015) *Short Term Outlook for EU arable crops, dairy and meat markets in 2015 og 2016* http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook/pdf/2015-03_en.pdf ; http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook/pdf/2015-07_en.pdf

²⁴ Prisene er ikke direkte sammenlignbare med norske priser, men "oppgjørpris til bonde" blir det nærmeste norske sammenligningsgrunnlaget. Fra Landbruksdirektoratets *Omverdensrapport 2014*.

Figur 4-6 Prisutvikling storfekjøtt 2009 -2014 (US\$ per tonn).

4.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret. Mulighetene til å ta ut økt pris på ulike stykningsdeler må tillegges vekt i prisfastsettingen.

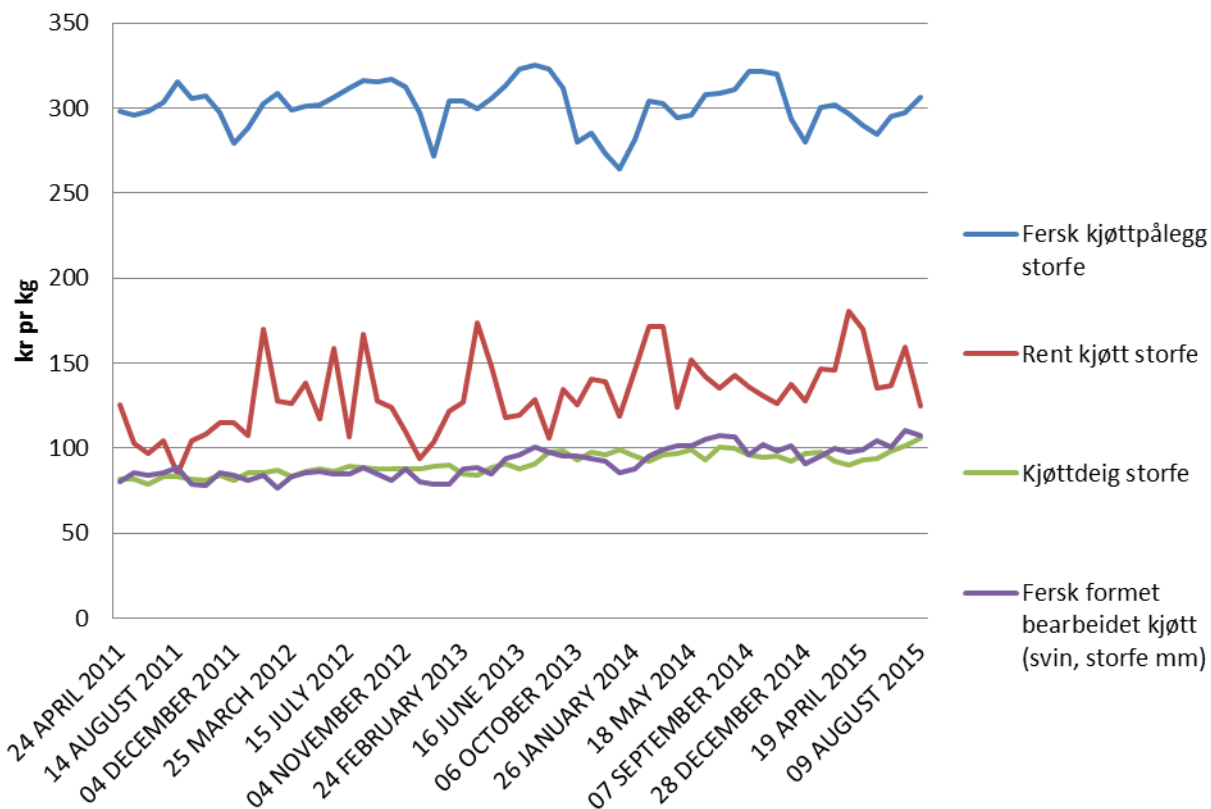
4.2.1 Faktiske butikkpriser enkeltvarer²⁵

Konsumprisindeksen (KPI) for kjøtt og egg er beskrevet i avsnitt 3.3. Her framgår det at indeksen for storfekjøtt har utviklet seg bedre enn for kjøttvarer sett over tid. Figur 4-7 nedenfor viser prisutviklingen for de viktigste produktgruppene for storfe²⁶ fra april 2011 til august 2015, basert på omsetningstall.

For rent storfekjøtt har prisene økt når man ser det over tid og utjevner for sesongvariasjoner, mens det for kjøttdeig og ferskt formet bearbeidet kjøtt har vært svakt økende priser. Det siste halvåret har særlig kjøttdeig hatt en positiv trend sammenlignet med resten av perioden. Prisutviklingen for ferskt kjøttpålegg har vært stabil når en ser på hele i perioden, men med store variasjoner gjennom året.

²⁵ Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen.

²⁶ Tallene for biffer og fileter dekker bare en mindre andel av den totale omsetningen av biffer og fileter. Prisutslagene kan derfor være større i dette utvalget enn hvis en hadde et større utvalg.

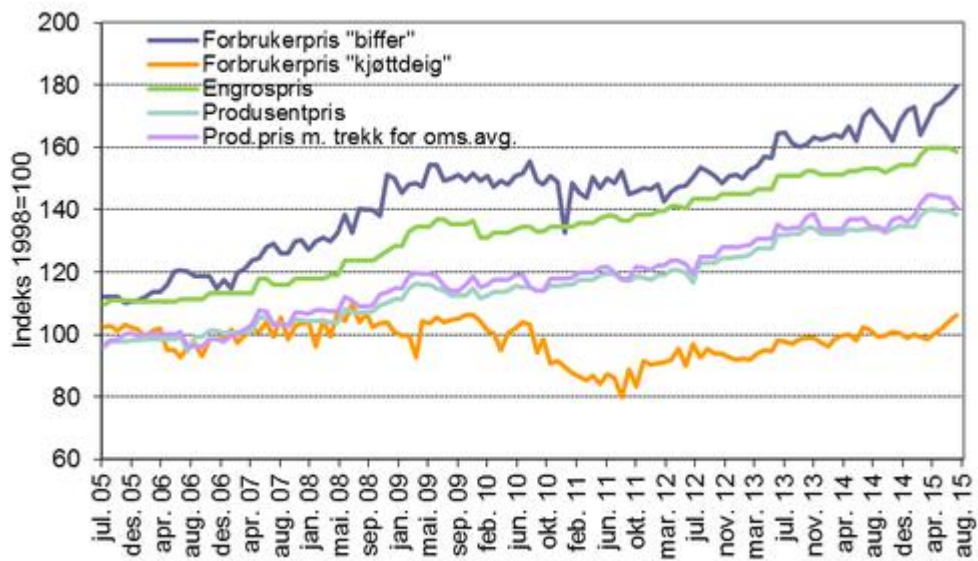

Figur 4-7 viser forbrukerprisutvikling for utvalgte storfeprodukter

4.2.2 Forbrukerprisene utvikler seg annerledes enn engrospris og produsentpris

Tall fra Resultatkontrollen viser at forbrukerprisene har økt noe fra 2011 til 2015, etter noe reduksjon i prisen fra 2009 til 2011. Engros- og produsentprisene har økt litt hvert år i samme periode.

Figur 4-8 viser en sammenstilling av prisutvikling på ulike ledd i verdikjeden. Over tid har særlig kjøttdeig blitt betydelig rimeligere enn hva prisen på engrosnivå skulle tilsi.

Figur 4-8 viser utviklingen i produsentpris, engrospris og forbrukerpris for storfe.²⁷

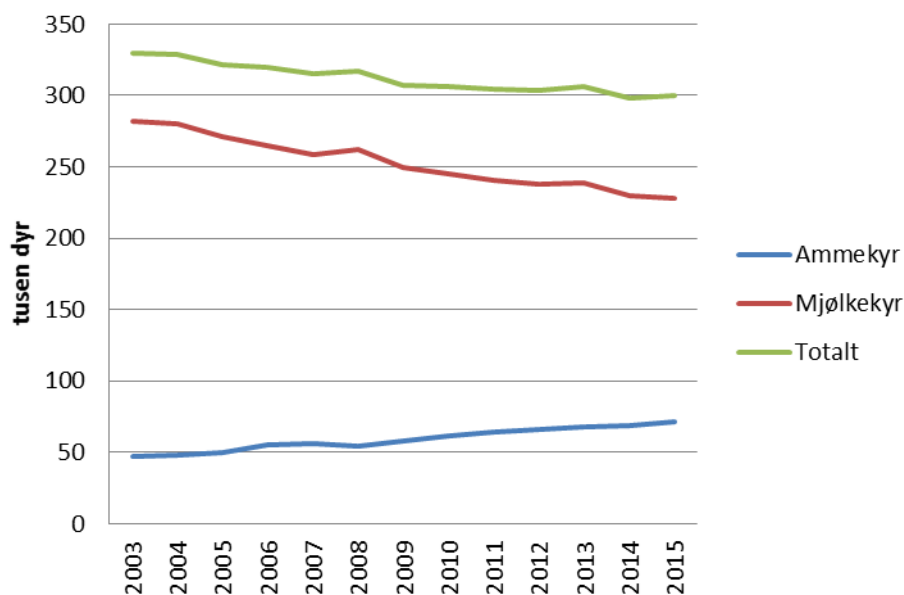
4.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Behovet for å øke norsk produksjon av storfekjøtt tilsier at økonomien i denne produksjonen må løftes. Vederlaget til arbeid og egenkapital har økt, men lønnsomheten er fortsatt ikke god nok til at interessen for å etablere spesialisert storfekjøttproduksjon er på det nivået som er nødvendig for å dekke etterspørselen etter norsk storfe. Engrosprisen må økes så mye som de øvrige vurderingskriteriene i analysen gir rom for.

I grunnlagsdokumentet for høsten 2013 er det en mer omfattende analyse av økonomien i storfeproduksjon. Analysen var basert på arbeidsgrupperapporten «Bedre markedsdekning for norsk storfekjøtt» fra våren 2012 og rapporten fra ekspertgruppen fra februar 2013 «Økt storfeproduksjon i Norge». Dette er analyser som i stor grad baserer seg på data som ikke oppdateres regelmessig. For en mer grundig gjennomgang av økonomien i storfeproduksjon vises det derfor til grunnlagsdokumentet for høsten 2013.

²⁷ NILF – matpriser http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_produkter_av_sau-lam_pa_forbrukerniva-figur, 10.04.2015

4.3.1 Økende besetningsstørrelser i både melkeku- og ammekuproduksjonen

Figur 4-9 Utvikling i antall kyr 2000-2015²⁸

Det har siden 2005 vært en nedgang i totalt antall kyr på 7 prosent, men når det sees på melkekyr og ammekyr adskilt har antallet melkekyr gått ned med 16 prosent og antallet ammekyr har økt med 42 prosent. Besetningstørrelsene for begge produksjonene har økt, hvor det har vært størst økning i besetningstørrelsen for ammekyr. Selv om besetningstørrelsene med ammeku har økt jevnt, er fortsatt gjennomsnittsbetningen bare på litt over 14 dyr.

Det ble ved søknadsomgangen per 1. januar 2015 registrert 299 635 kyr²⁹, hvorav 228 381 er melkekyr og 71 254 er ammekyr. Det er en nedgang på 9326 melkekyr fra samme tidspunkt i 2013. For ammekyr er det en liten økning fra foregående år på ca. 2600 dyr.

Kuttallet varierer en del gjennom året og særlig ammekuttallet er noe høyere på sommeren (telledato 31. juli) enn vinteren, naturlig nok når ammekuproduksjonen i stor grad nyttiggjør seg av beitesesongen.

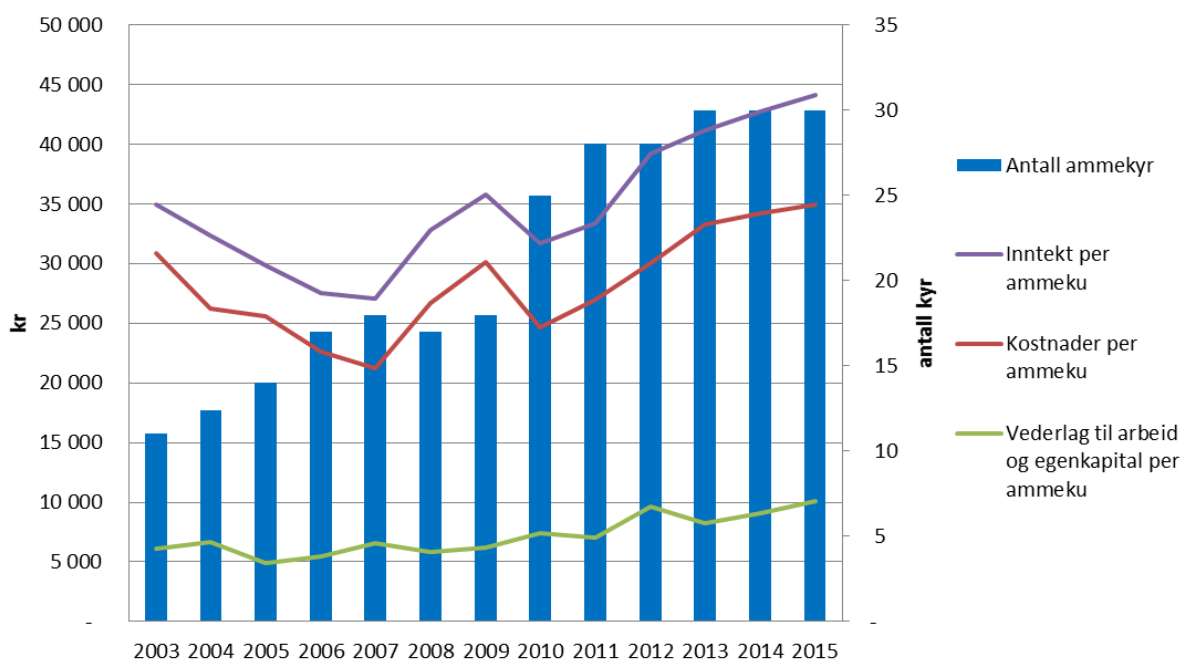
²⁸ SSBs statistikkbank "Husdyrhald", tabell 03789 og 03802, 15.04.2015.

<https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabell/Hjem.asp?KortNavnWeb=jordhus&CMSSubjectArea=jord-skog-jakt-og-fiskeri&checked=true>

²⁹ SLF, søknad om produksjonstilskudd per 01.01.2015. <https://www.slf.dep.no/no/statistikk>. Rapport PT-900.

4.3.2 Referansebruk nr. 8 viser at lønnsomheten per ammeku har økt

Tallene for referansebruk 8³⁰ (Figur 4-10) viser at vederlaget per ku har variert noe de siste fire-fem årene. I 2014 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 10 prosent fra året før, etter en reduksjon foregående år. I 2015 er det estimert en økning på om lag 11 prosent, før eventuelle endringer i jordbruksavtalen. Jordbruksavtalen 2015-2016 er beregnet til å øke vederlaget til arbeid og egenkapital per bruk med 10 000 kr (ca. 330 kr per årsku).

Figur 4-10 viser utvikling i sentrale nøkkeltall for ammekuproduksjon basert på referansebruk 8

4.3.3 Ammekuproduksjon er fortsatt svært avhengig av tilskudd

Nedenfor i Tabell 4-2 er det vist dekningsbidragskalkyler fra Nortura for bruk med 25 ammekyr. Som det framgår er det noe bedre økonomi i tung rase som følge av høyere produksjonsinntekter.

³⁰ Referansebruk 8 består i 2015 av bruk med 30 ammekyr.

Tabell 4-2 viser dekningsbidrag for ammekuproduksjon, hhv. tung og lett rase. Dataene er for produksjon i sone 1³¹ (kr per ku).

	tung rase 25 kyr ³²	lett rase 25 kyr ³³
Produksjonsinntekter	19 650	15 321
Variable kostnader	13 421	10 669
Dekningsbidrag 1	6 228	4 652
Tilskudd	11 604	11 750
Dekningsbidrag 2	17 832	16 402

Basert på disse kalkylene, utgjør produksjonsinntekter 63 prosent og tilskudd 37 prosent av inntekten for tunge raser. Tilsvarende tall for lett rase er 57 prosent produksjonsinntekt og 43 prosent tilskudd.

Utviklingen i antall ammekyr viser en økning på ca. 2600 fra 1. januar 2014 til 1. januar 2015. Til tross for at dette er en større økning enn vi har hatt de siste årene er dette på langt nær nok til å dekke etterspørselen etter storfekjøtt. Importen av storfekjøtt økte også i 2015. Dette viser at lønnsomheten ikke er god nok til at interessen for å etablere spesialisert storfeproduksjon er stor nok.

³¹ Verdien av kjøttet er satt til forventet noteringspris i avtaleåret, inklusive diverse tillegg. Det er ingen distriktstilskudd.

³² Slaktevekter og -kvalitet: Ku – klasse O, 355 kg. Okse – klasse O+/R-, 350 kg. Kviqe – klasse O/O+, 245 kg.

³³ Slaktevekter og -kvalitet: Ku – klasse O, 300 kg. Okse – klasse O+/R-, 280 kg. Kviqe – klasse O/O+, 195 kg.

5. Sau og lam

Ved fastsetting av engrospris skal Nortura som markedsregulator legge betydelig vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Prognosen fra 9. september viser en overdekning av norsk sau/lam i 2016 på ca. 100 tonn, året sett under ett. Det forventes også mer lam på reguleringslager ved starten av 2016 enn på samme tidspunkt i 2015.

Engrosprisen på lam har økt med 12 prosent på de to siste årene. Jordbruksoppkjøret 2014 medførte også en markant økning i kvalitetstilskuddet for lammeslakt. Det er registrert etableringsvilje i næringen, økende størrelse på besetningene og økende vederlag til arbeid og egenkapital per vinterfôra sau. Den langsiktige effekten av signalene som ble gitt med kvalitetstilskuddet og prisøkningen gjenstår å se, men prognosene tilsier at grepene har virket.

På forbrukernivå er prisutviklingen sprikende; ulike varegrupper utvikler seg ulikt og det er store sesongvariasjoner. Sau/lam er også relativt høyt priset sammenlignet med andre kjøttslag, samtidig som salget i høysesongen til en viss grad er drevet av kjedenes kampanjer og lokketilbud.

Utsikter til markedsdekning for lam i 2016, økning i dyretall og etableringsvilje og tilsier at man må være forsiktig med prisøkninger på det nåværende tidspunkt.

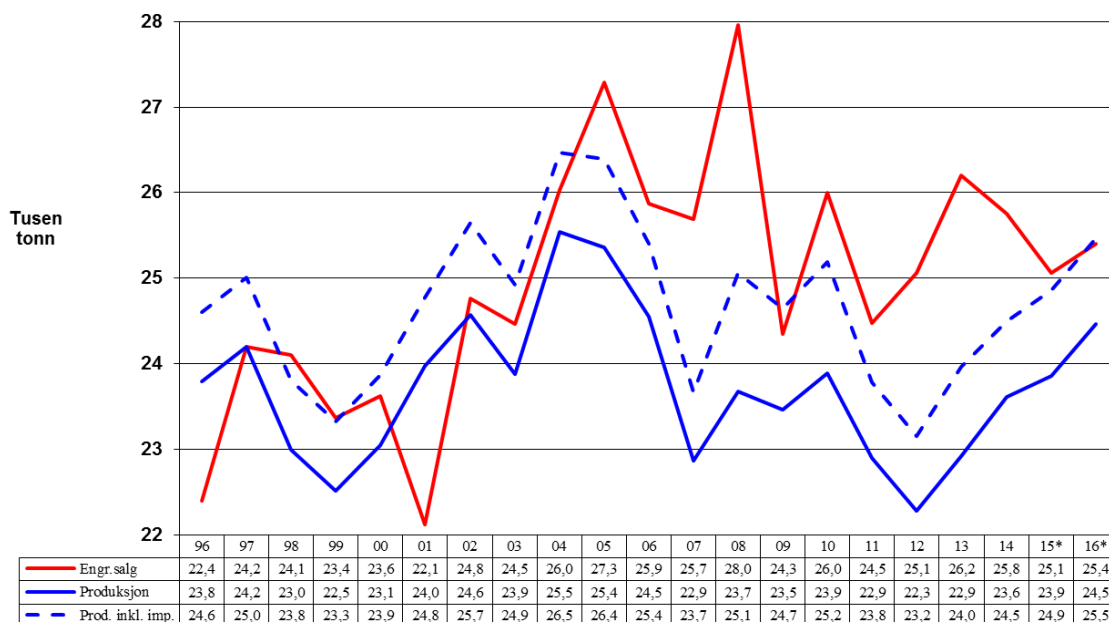
Gjennomsnittlig planlagt engrospris videreføres på kr 70,50 per kg for første halvår 2015. Sammen med videreføring av prisen også i forrige prisperiode, innebærer det ingen endring i prisen siste året.

5.1 Marked og priser

Det var 278 tonn med lam på reguleringslager ved starten på 2015. Lageret var ikke tomt før i slutten av april. Tollsatsen var satt ned fra 17. mars til og med august, dvs. tett opp mot norsk slaktesesong. For 2016 indikerer prognosene at det går mot markedsbalanse etter flere år med betydelig underdekning. Det forventes mer lam på reguleringslager ved starten av 2016 enn samme tidspunkt i 2015.

I Figur 5-1 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av sau/lam fra 1996. Den heltrukne blå linjen er norsk produksjon, mens stiplede blå linjen viser summen av norsk produksjon og kvoteimport. Som det fremgår av figuren har det siden midt på 2000 tallet vært en sammenhengende periode med underdekning av norske lam. Fra 2013 har gapet mellom engrossalg og produksjon blitt mindre, og i 2016 vil markedet, hvis prognosen slår til, være dekket av norske lam og kvoteimport.

Utvikling av produksjon (inkl. importkvoter) og engrossalg for sau/lam siden 1996

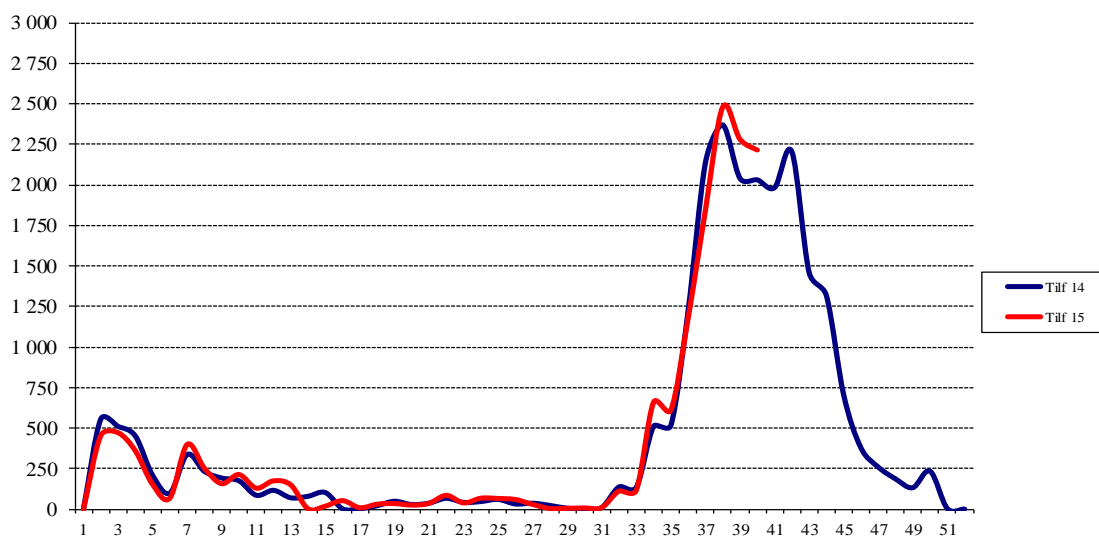

Figur 5-1 viser utvikling i produksjon, kvoteimport og engrossalg av sau/lam siden 1996. Importkvoter 2015 og 2016: Island-600 tonn, WTO-206 tonn og 200 tonn av SACU kvote.

5.1.1 Sau og lam i 2015 – god kvalitet på lammene

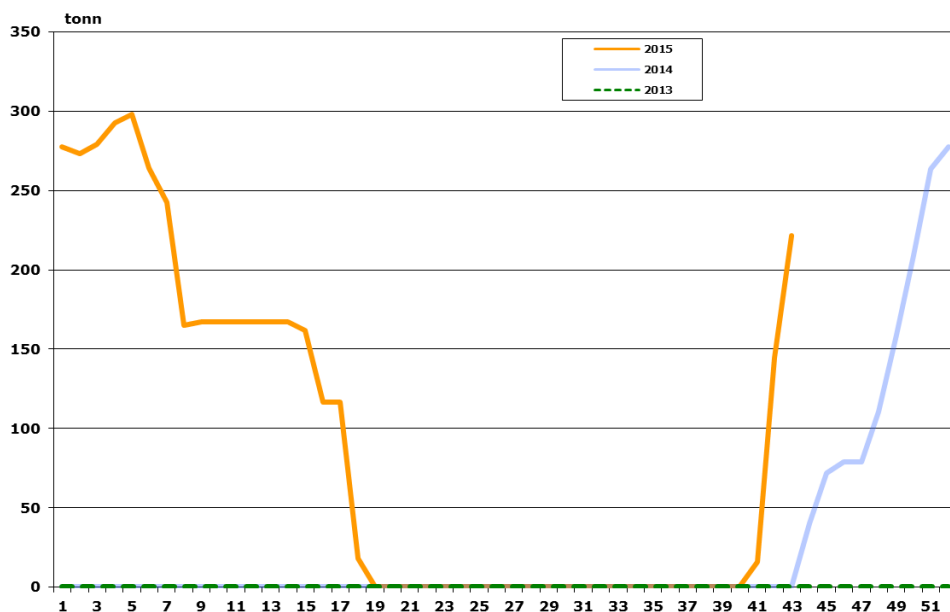
Året startet med 278 tonn lam på reguleringslager. Det var åpning for import av ferske lam med reduserte tollsatser fra 17. mars til ut august måned. Som figur 5-2 viser kom sesongen litt senere i gang i år sammenlignet med i fjor, med færre lam levert i uke 36, men siden det har leveransen ligget over fjoråret. Hittil i slaktesesongen ligger slaktevektene over fjorårets rekordvekter.

Totale tilførsler pr. uke 2014 og 2015 Sau og lam

Figur 5-2 viser oversikt over tilførsler av sau og lam per uke i 2014 og 2015.

Engrossalget og underdekningen for året er noe nedjustert i den siste prognosen fra september. Det er lagt til grunn at lammetaillet er noe høyere enn i 2014. Med økte tilførsler og lavere engrossalg (mindre import) hittil i år er underdekningen av norskprodusert vare noe mindre enn i 2014.

Figur 5-3 Reguleringslager lam per uke 2013-2015

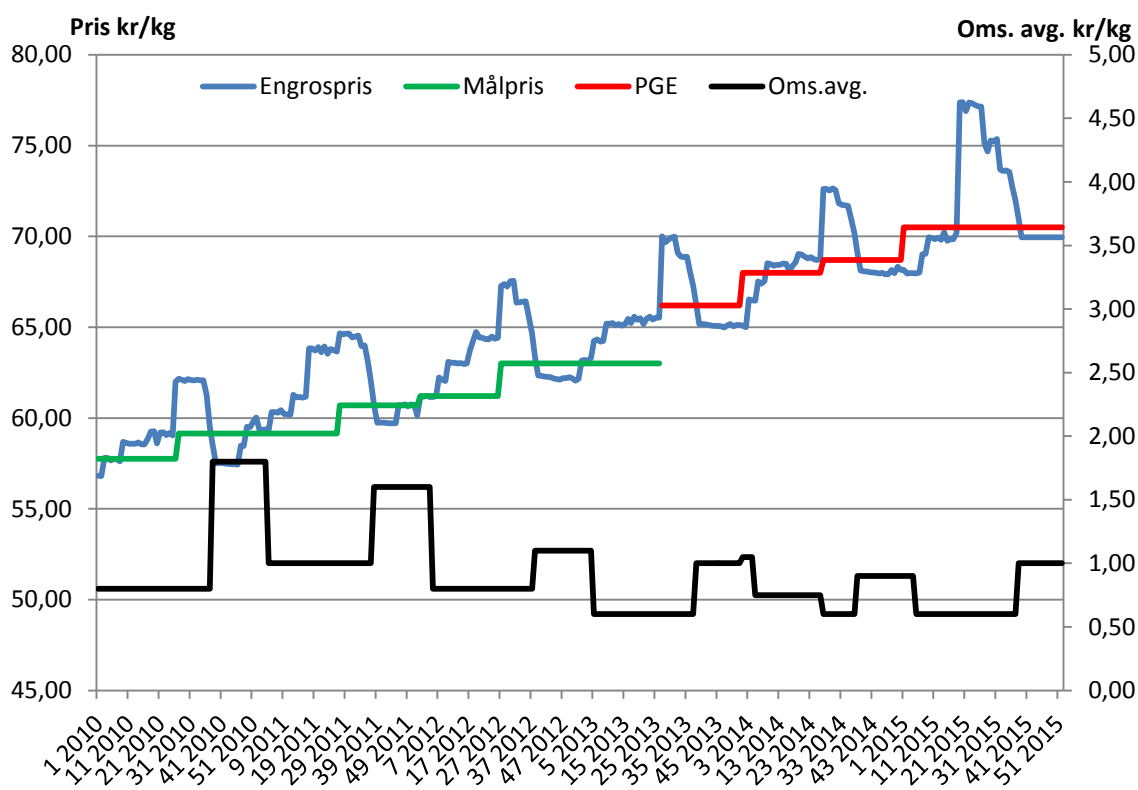
Som figur 5-3 viser har oppbygging av reguleringslager startet tidligere i 2015 enn i 2014 og med større mengder. Det forventes at det vil være mer lam på reguleringslager ved inngangen til 2016 sammenlignet med 2015.

5.1.2 Sau og lam i 2016 – prognosene viser om lag markedsbalanse

I 2016 er det året sett under ett prognosert at norskprodusert vare og forventet kvoteimport dekker behovet. Det forventes en ytterligere økning i tilførslene. Engrossalget prognoseres å øke med vel 1 %. Det kan imidlertid være behov for import til nedsatt toll i deler av perioden fram til norsk slaktesesong. Dette vil være avhengig av eventuell lageroppbygging i løpet av høsten 2015.

5.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 5-4 vises utviklingen i målpris/PGE, oppnådd pris og omsetningsavgift for de siste årene for lam. Prisprognose fra uke 39 i 2. halvår 2015.

Figur 5-4 viser utviklingen av målpris/engrospris/omsetningsavgift for lam fra 2010 - 2015

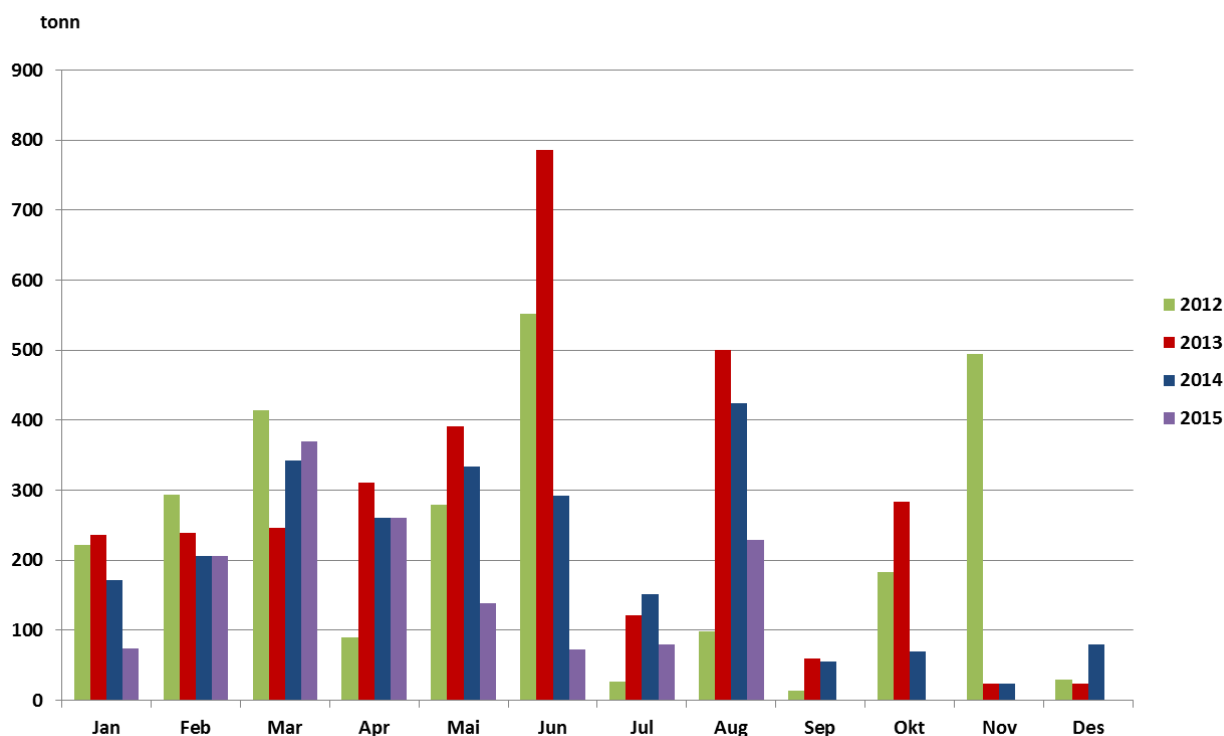
Det har vært betydelige prisøkninger i perioden hvor man har regulert markedet etter "volummodellen". Det er store sesongvariasjoner i prisnivået som er naturlig ved en sesongbasert produksjon.

Omsetningsavgift for 2016 fastsettes av Omsetningsrådet i desember. Foreløpig budsjett for 2016 tilsier at avgiften må økes med ca. 30 øre per kg som snitt for året sammenlignet med 2015.

5.1.4 Det er prognosert ett behov for 1000 tonn import av sau/lam for å dekke markedet i 2016.

Omleggingen til prosenttoll og det internasjonale prisbildet gir rom for prisøkning på fersk vare. I perioder med administrative tollnedsettelse gis det kun tollnedsettelse på fersk vare for å redusere faren for importskapt overskudd.

Figur 5-5 viser importen av ferskt og fryst saue- og lammekjøtt fra 2010 til og med august 2015.

Figur 5-5 viser en oversikt over importen av ferskt og frossent saue- og lammekjøtt fra januar 2012- august 2015

Tabell 5-1 viser en oversikt over importen av saue- og lammekjøtt fra 2012 og frem til og med august 2015. Hittil i 2015 er det importert 1 400 tonn som er betydelig lavere enn i samme periode i fjor. Det var en god slaktesesongen 2014, med relativt høye vekter. Sammen med et lavere engrossalg virket dette til at det ikke var behov for å administrere ned tollen for å sikre råstoff til pinnekjøtt, slik en gjorde høsten 2013.

Så langt i år er det importert 590 tonn frossent lammekjøtt fra Island av kvoten på 600 tonn. Til sammenligning var kvoten nesten fylt allerede innen mars i fjor. Den resterende importen er stort sett i fra Storbritannia (Wales). Jfr. prognosene for 2016 per 9. september, vil det være behov for å importere rundt 1000 tonn lam neste år sett under ett, inkl. kvoter.

Tabell 5-1 viser en oversikt over import av sau/lam pr posisjon i 2012 og 2014 frem til og august 2015 (tall ikke omregnet til kjøtt med bein)

Radetiketter	2012	2013	2014	2015
204 - Sau/lam				
1000 - ferskt, hele el halve skrotter av lam	1 737,3	2 086,7	1 455,0	620,7
2200 - ferskt, andre kjøttstykker, ikke utbeinet	1,8	6,3	-	3,8
2300 - ferskt, andre kjøttstykker, utbeinet	1,6	0,1	1,9	6,5
3000 - fryst, hele el halve skrotter av lam	596,3	598,3	604,4	568,5
4100 - fryst, hele el halve skrotter av sau	-	2,0	1,0	-
4200 - fryst, andre kjøttstykker, ikke utbeinet	214,6	197,5	195,4	70,7
4300 - fryst, andre kjøttstykker, utbeinet	143,3	327,1	152,0	159,2
204 - Sau/lam Totalt	2 694,8	3 218,0	2 409,7	1 429,4
Totalsum	2 694,8	3 218,0	2 409,7	1 429,4

5.1.5 Svak vekst i internasjonal produksjon av sau og lam³⁴

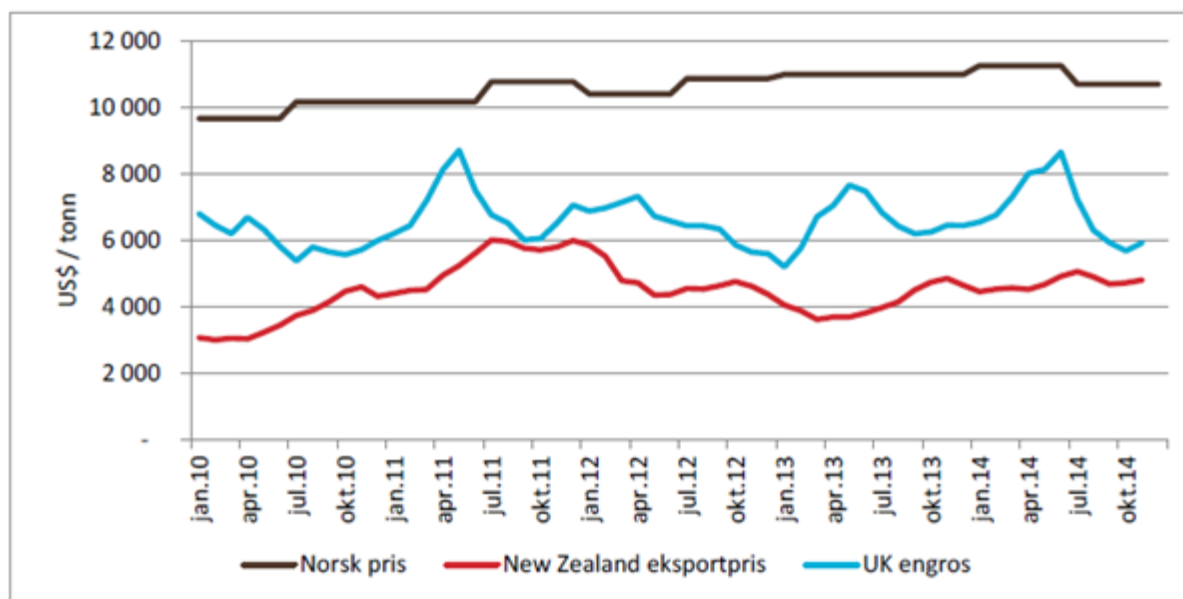
Den globale produksjonen av saue- og lammekjøtt økte med om lag 2 prosent i 2013 og FAO prognostiserer at den endte på 13,7 mill. tonn i 2013. I 2014 økte produksjonen marginalt til 14 mill. tonn. I 2014 var det imidlertid vekst i produksjonen i mange utviklingslandene og om lag tre fjerdedeler av den globale produksjonen av sau/lam finner sted der. Tørke i Oceania i 2013 medførte høye slaktetall dette året og påfølgende lave bestander i 2014.

Småfeproduksjonen i EU er noe redusert som følge av blåtungutbrudd i noen medlemsland.

³⁴ Dette avsnittet baserer seg i all hovedsak på Landbruksdirektoratets *Omverdenrapport 2014*, EU kommisjonen (2015) *Short Term Outlook for EU arable crops, dairy and meat markets in 2015 og 2016* http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook/pdf/2015-03_en.pdf og FAO (2014) *Food Outlook* <http://www.fao.org/3/a-i4136e.pdf>

Kina, India, Sudan, Nigeria og Pakistan er de største produsentene. New Zealand og Australia er imidlertid de største eksportørene og står for omlag 85 prosent av verdens eksport av sau/lam. Handelen med småfe er begrenset; av verdens totale produksjon, ble bare snaut 1 mill tonn (0,959 mill. tonn estimert) handlet over landegrensene.

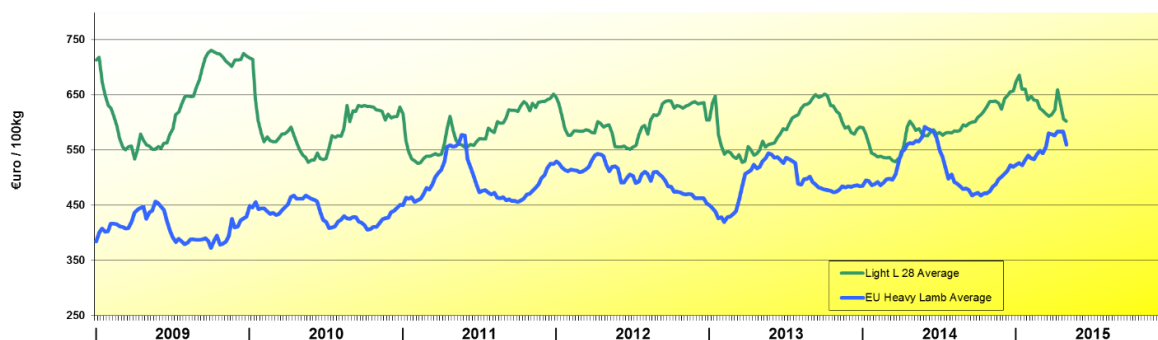
Prisene på saue- og lammekjøtt var i 2014 omtrent som året før, kanskje noe høyere. Figur 5-6 viser prisutviklingen for lammekjøtt de siste 5 årene, for henholdsvis UK og New Zealand.

Figur 5-6 Prisutvikling for lammekjøtt 2009-2014 (USD/tonn)³⁵

Figur 5-7 på neste side viser utviklingen i prisene i EU fram til mars-april 2015. Som i Norge varierer prisene mye gjennom året, men det kan se ut til at prisene på slutten av perioden ligger noen høyere nå enn i tilsvarende uker i fjor.

³⁵ NZ – engrospris for frysede hele slakt. UK – gjennomsnitts engros hele/halve slakt. Norsk pris – målpris / planlagt gjennomsnittlig engrospris

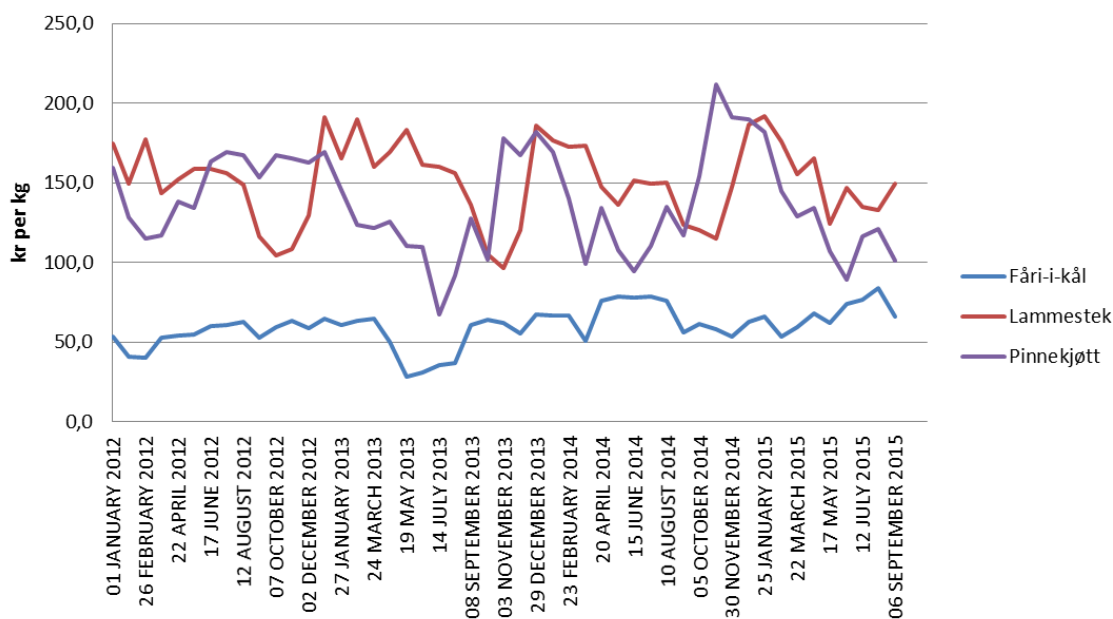
Figur 5-7 Prisutvikling for lammekjøtt i EU 2007-2015 (EUR/tonn)³⁶. Grønn linje for lette lam (<13 kg) og blå for tyngre lam.

5.2 Prisdannelse etter engrosprispunktet sau og lam

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret. Mulighetene til å ta ut økt pris på de ulike stykningsdelene må vurderes i fastsettingen av pris og prisløype.

5.2.1 Faktiske butikkpriser sau og lam³⁷

Figur 5-8 nedenfor viser butikkpriser for viktige produktgrupper av sau og lam.

Figur 5-8 viser en oversikt over verdien av saue- og lammekjøtt i dagligvaren fordelt på produkttype i kroner per kg.

³⁶ EU-kommisjonen (2015); http://ec.europa.eu/agriculture/sheep-goats/presentations/index_en.htm "Weekly market prices for sheep and goat meat"

³⁷ Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen

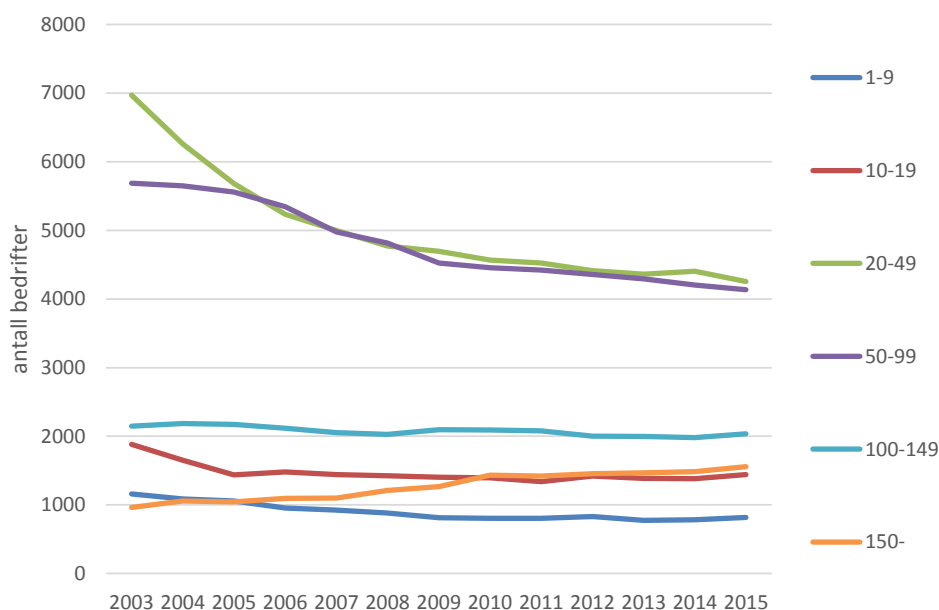
Prisene for pinnekjøtt og lammestek varierer veldig gjennom året etter sesongene. Det er til jul at pinnekjøttet har høyest pris som er naturlig og da ligger prisen på i størrelsesorden 200 kr per kg. Prisen for lammestek varierer også i forhold til sesongene og har høyest pris i jule- og påskesesongen. Prisen for lammestek og pinnekjøtt er på samme nivå, men lammestek har noe høyere pris. Fårikål har en vesentlig lavere pris og mindre variasjon i pris gjennom året.

5.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Etter flere år med nedgang i antall vinterforede sauer er det nå en økning, selv om antall gårdsbruk med sau fortsetter å gå ned. Sau/lam er den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Jordbruksoppgjøret 2015 ga lite uttelling til sauebrukene på tilskudd. Markedssituasjonen og den positive utviklingen i dyretallet tilsier imidlertid at det må vises noe forsiktighet med engrosprisøkninger.

5.3.1 Antall vinterforede sauer øker etter flere år med nedgang, men antall gårdsbruk med sau går ned og besetningene blir større.

Det har vært en jevn nedgang i antall jordbruksbedrifter med sau og da særlig i små og mellomstore besetninger, som vist i Figur 5-9.

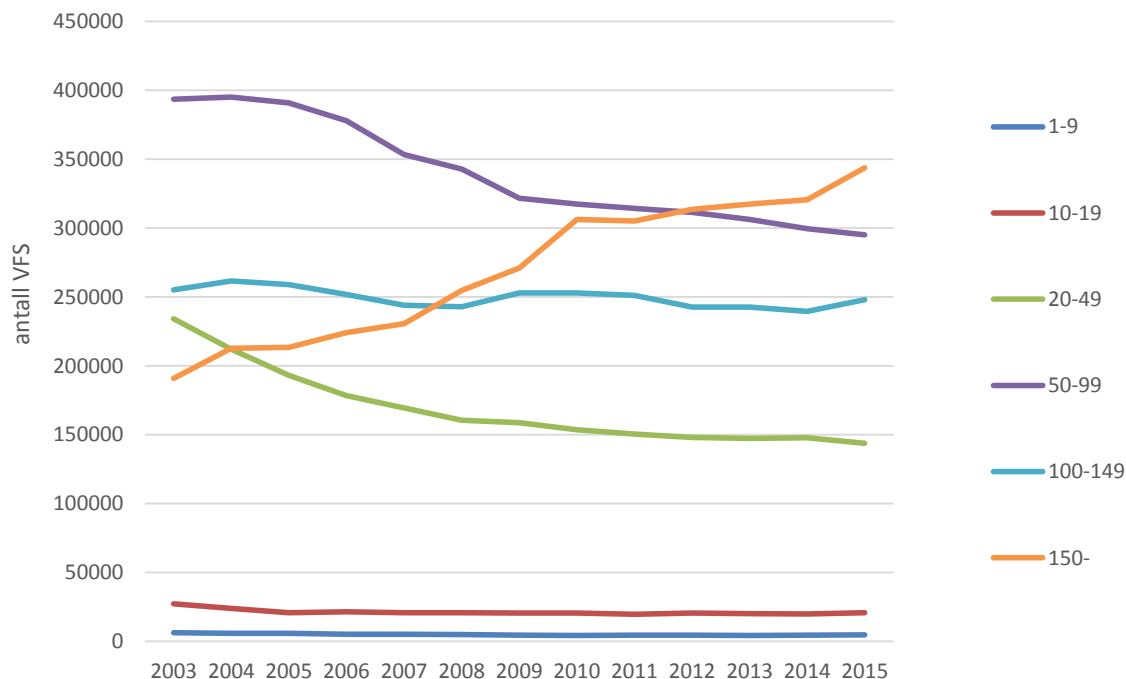

Figur 5-9 viser antall jordbruksbedrifter med sau fra 2003-2015 fordelt etter besetningsstørrelse ³⁸.

³⁸ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31. desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall. <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=jordhus&CMSSubjectArea=jord-skog-jakt-og-fiskeri&checked=true>, tabell 03803, 15.04.2015

Dette viser en strukturendring i saueholdet, men fremdeles består norsk sauehold i vesentlig grad av mellomstore besetninger. Det er imidlertid de mellomstore sauebesetningene som har hatt klart størst nedgang. Antall produsenter med 20-49 og 50-99 sauer har hatt en nedgang på ca. 1400 bedrifter i hver gruppe.

Det er i dag de største besetningene som i dag har flest vinterfôra sauer totalt sett (Figur 5-10)

Figur 5-10 viser antall vinterfôra sauer fra 2003 til 2015³⁹fordelt på besetningsstørrelse

Totalt antall vinterfôra sauer har vært stabilt svakt nedadgående med årlig reduksjon på 0,2-0,4 prosent, eller fra 1,055 mill. i 2011 til 1,032 mill. i 2014. Det er ved søknad om produksjonstilskudd per 1. januar 2015 registrert en økning på 2,3 prosent til 1,056 mill., den første økningen siden 2010. I Norturas prognose er det lagt til grunn at antall sauer per 1. januar 2016 vil ha økt med ytterligere 2,5 % til 1,082 mill.

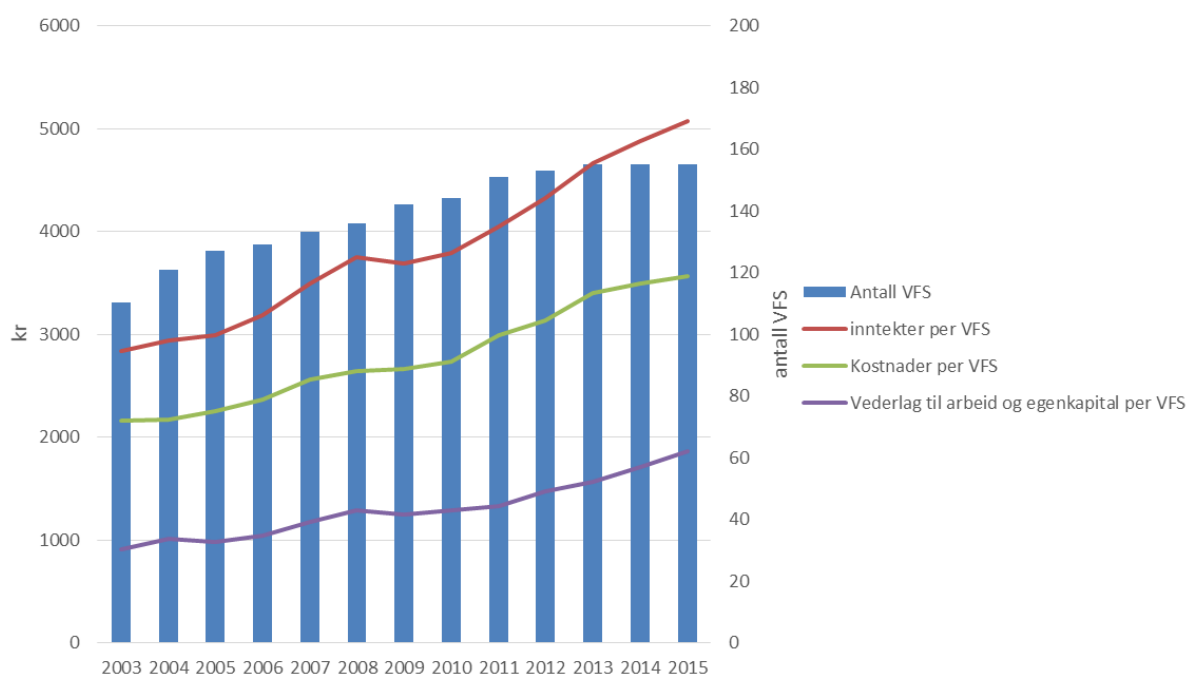
Tendensen er at andelen av produksjonen som skjer i de største besetningene øker. Det er en liten, men markant, økning i 2015 sammenlignet med året før i antallet besetninger over 150

³⁹ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31 desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall.

sauer. Antall sauer i besetninger fra 100-149 sauer holder seg ganske stabilt, mens antall sauer som står i besetninger fra 20-49 og 50-99 er synkende.

5.3.2 Referansebruk 3 viser at vederlag til arbeid og egenkapital har økt.

Tallene for referansebruk 3⁴⁰ viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per vinterfôret sau har økt noe de siste par årene.

Figur 5-11 viser utviklingen i sentrale nøkkeltall for sauehold basert på referansebruk 3

I 2014 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 9,3 prosent fra året før, ifølge Budsjettnemndas beregninger. Det er estimert en økning på nesten 9 prosent i 2015, før eventuelle endringer i jordbruksavtalen. Jordbruksavtalen 2015-2016 er beregnet å øke vederlaget til arbeid og egenkapital per bruk med 5 100 kr.

5.3.3 Produksjonen av lam er avhengig av tilskudd

Utgangspunktet for de økonomiske vurderingene her er Norturas dekningsbidragskalkyle for et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer. Utgangspunktet for å velge et bruk med 130 sauer er at dette tilsvarer ca. 1 årsverk i de ulike referansebrukene NILF har for rene sauebruk. Det er

⁴⁰ Referansebruk 3 består i 2015 av bruk med 155 vinterfôra sau.

et stort sauebruk i Norge. Ut fra tall fra SLF, har et middels sauebruk i Norge i dag 60 vinterfôrede sauer.

Bruket ligger i arealtilskuddssone 5 og distriktstilskuddssone 2, som er størst i kg kjøtt og areal. 95,5 prosent av lamma er klasse O eller bedre^[1].

Tabell 5-2 viser oversikt over dekningsbidraget til et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer.

	2014/2015	2015/2016
Produksjonsinntekter	1 970	2 034
Variable kostnader	1 279	1 348
Dekningsbidrag 1	690	686
Tilskudd	2 455	2 474
Dekningsbidrag 2	3 146	3 160
Hele bruket:	408 960	410 784

I 2014/2015 beregningen utgjør produksjonsinntektene^[2] om lag 45 prosent av inntektene. Tilsvarende andel for 2014/2015 er ca. likt, 45%.

Det ble i jordbruksavtalen 2015/16 gjort kun en marginal endring på sau, dyretilskudd for sau over 1 år ble økt med 30 kr per sau for 1 – 100 sauer. Årets jordbruksoppgjør var derfor i realiteten et "null-oppgjør" på sau og den lille forbedringen i økonomien en får er som følge av økte produksjonsinntekter pga. økt kjøttpris.

[1] Beregningene for 2014/15 er gjort med reelle priser og tillegg fra Nortura. For 2015/16 er det gjort forutsetninger om framtidig prisutvikling og skinnverdi. Inkludert i produksjonsinntekter er grunntilskuddet og ulltilskuddet.

6. Egg

Produksjonskapasiteten for egg er større enn det markedet etterspør. For 2016 er det prognosert en overdekning på 2 000 tonn før tiltak.

Forbruket av egg, målt som salg i dagligvarehandel, har stagnert etter flere år med betydelig forbruksvekst fram til 2012. I forbrukermarkedet er det registrert økte priser for egg det siste året, på tross av reduserte engrospriser. Etterspørselen av egg fra høner i miljøinnredning eller frittgående høner varierer, og det samsvarer ikke med fordelingen av produksjonen på driftsformene.

Økonomien i eggproduksjon er svært presset på grunn av reduserte priser. Det er tross dette registrert nyetableringer i næringa i 2015. Fra mandag 16. mars ble engrosprisen redusert med 50 øre per kg. Årsaken var et vedvarende overskudd i markedet. Samtidig var det ment som et klart signal om at det ikke er plass for nyetableringer i næringa. I august 2015 reduserte Nortura avregningsprisen for sine medlemmer for å finansiere nødvendig eksport.

Salget av egg har flatet ut og stiger bare i takt med befolkningsøkningen. Markedet reguleres gjennom betydelig bruk av produksjonsregulering.

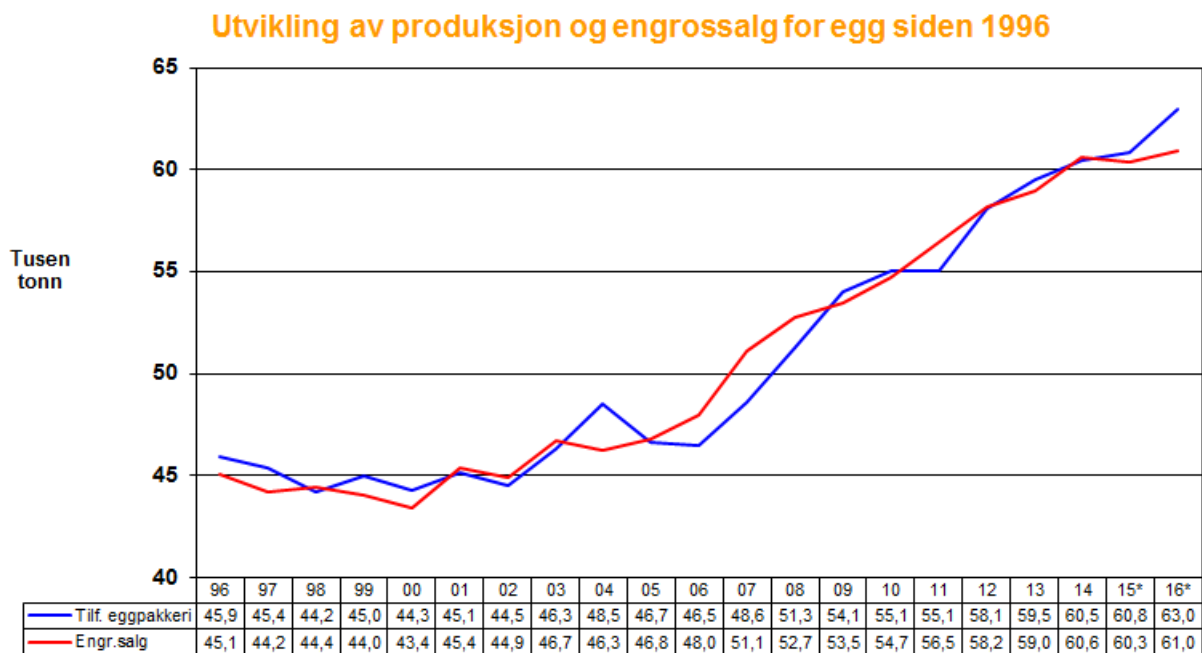
Det er ikke tilrådelig med økning i engrospris på det nåværende tidspunkt. Samtidig er produksjonsøkonomien svært anstrengt. Dette tilsier uendret engrospris.

Gjennomsnitt planlagt engrospris for egg videreføres på kr 18,40 per kg.

6.1 Marked og pris

Det er større produksjonskapasitet i eggnæringa enn det det markedet etterspør. Det er prognosert et overskudd *før tiltak* på om lag 2.000 tonn i 2016. Så lenge det er iverksatt produksjonsregulerende tiltak, kan prisen ikke økes så mye at den gir stimuli til nyetableringer.

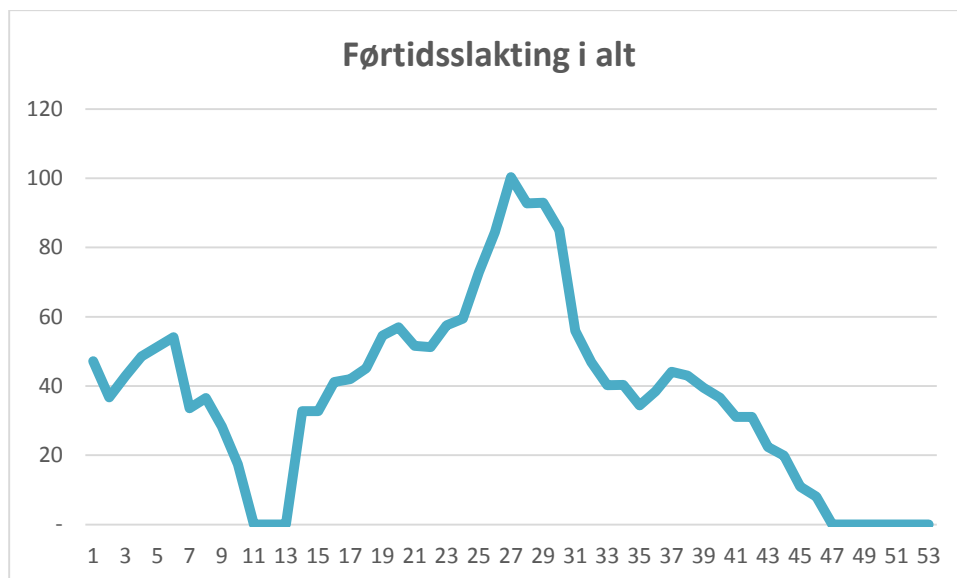
I Figur 6-1 vises utviklingen i tilførsler eggpakkeri og engrossalg av egg.

Figur 6-1 Utvikling i tilførsler eggpakkeri og engrossalg av egg siden 1996.

6.1.1 Egg 2015 – fortsatt stor produksjon

Tilførslene er redusert med nærmere 2.000 tonn som følge av gjennomført og planlagt førtidsslakting av verpehøner. Dette er 850 tonn mer enn i 2014, men på tross av dette ventes en økning i tilførslene til eggpakkeriene. Etter tiltak er det pr. september estimert et overskudd på om lag 600 tonn for året 2015. Dette inkluderer 140 tonn import av skallegg til og med august måned. Figur 6-2 nedenfor illustrerer hvordan egg er forventet tatt ut med førtidsslakting fordelt på uker i 2015. Det tas lite egg ut ved førtidsslakting i perioder med høy etterspørsel og mer ut når etterspørselen er lav.

Figur 6-2 viser antall tonn egg per uke tatt ut ved førtidsslakting i 2015

6.1.2 Egg 2016 – stabile tilførsler korrigert for førtidsslakting

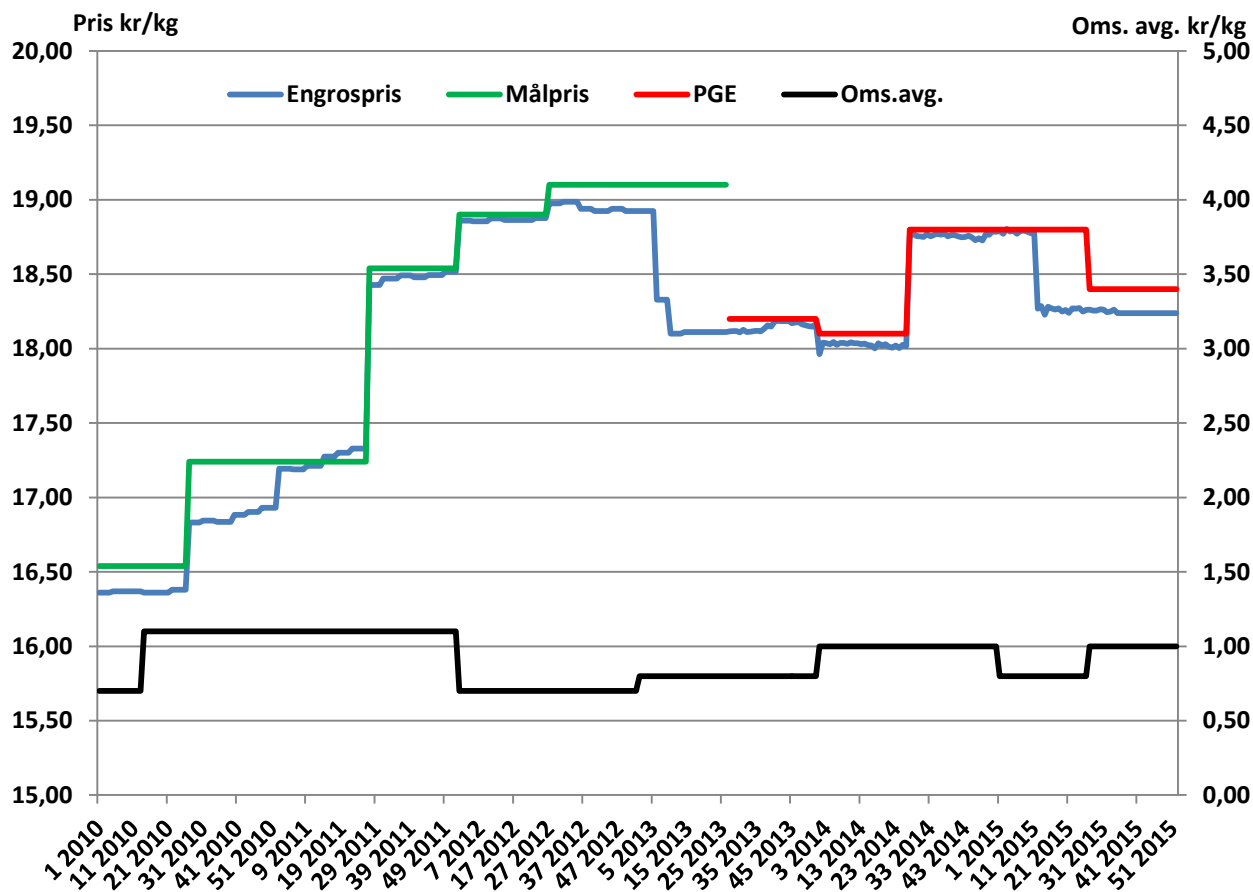
For 2016 prognoseres det en økning i tilførslene på om lag 3,5 %. Ingen førtidsslakting i prognosen utgjør hele denne økningen fra 2015. Engrossalget av egg forventes å øke med 1 prosent. Til sammen gir dette en prognosert overdekning av norskproduserte egg på om lag 2.000 tonn før eventuelle tiltak. I tillegg er det importkvoter som ikke er tatt med i prognosen.

Det vil dermed være behov for å slakte verpehøner før tiden også i 2016 for å balansere markedet, og etter anbefaling fra Rådet for Frivillig førtidsslakting er det søkt om å ta ut produksjonskapasitet tilsvarende 2000 tonn i 2016.

Bransjen arbeider i felleskap med andre tiltak som kan bidra til å sikre markedsbalansen for egg.

6.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 6-3 vises utviklingen i målpris, planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 39 i 2. halvår 2015.

Figur 6-3 viser utviklingen av målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift for egg fra 2010 - 2015

Som det framgår av figuren, ble den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen justert ned i forhold til tidligere målpris i 2013, men økte igjen 2. halvår 2014 for å kompensere for økte kostnader i produksjonen (se også 6.3.2). Barrieren for å avslutte eggproduksjon er stor fordi det er mange nye hus hvor mye kapital er bundet opp. Prisreduksjoner har derfor hatt, og vil ha, liten effekt på produksjonskapasiteten, i hvert fall på kort sikt. Det viktigste elementet med prissetting mot produsentleddet vil derfor være å hindre nyetablering.

Sommeren og høsten 2015 var lagernivåene av egg og eggprodukter på et så høyt nivå at det var reell risiko for å måtte destruere dem. Fra 31. august 2015 er avregningsprisen for Norturas produsenter redusert med 30 øre per kg for å finansiere nødvendig eksport.

6.1.4 Import av egg er svært begrenset

Importen varierer med markedssituasjonen i Norge. I perioden fra medio 2011 til medio 2012 var det en del import av egg. Etter det har det vært lite import; 224 tonn i 2013, 330 tonn i

2014 og 81 tonn de tre første månedene i 2015. Importen til Norge kommer i all hovedsak fra Skandinavia, pga. salmonellarisikoen.

Importen til Norge skjer innenfor WTO- og EU-kvotene. Det er noe utenlands bearbeiding basert på norske egg, som f.eks. "langegg" som kommer i tillegg.

6.1.5 Produksjon og prisutvikling internasjonalt – prisene i EU har stabilisert seg^{41 42}

Det siste publiserte tallet for produksjon av skallegg på verdensbasis er fra 2012 og var på 66 mill. tonn. Av dette ble 16 prosent produsert i Europa. På verdensbasis økte produksjonen med 24 prosent på 10 år, men bare med 7 prosent i Europa. 59 prosent av produksjonen skjer i Asia og da hovedsakelig Øst-Asia. Egg produseres hovedsakelig for innlandsmarkedet. Kun 3-4 prosent av produksjonen eksporteres og mye av handelen skjer mellom EU-land.

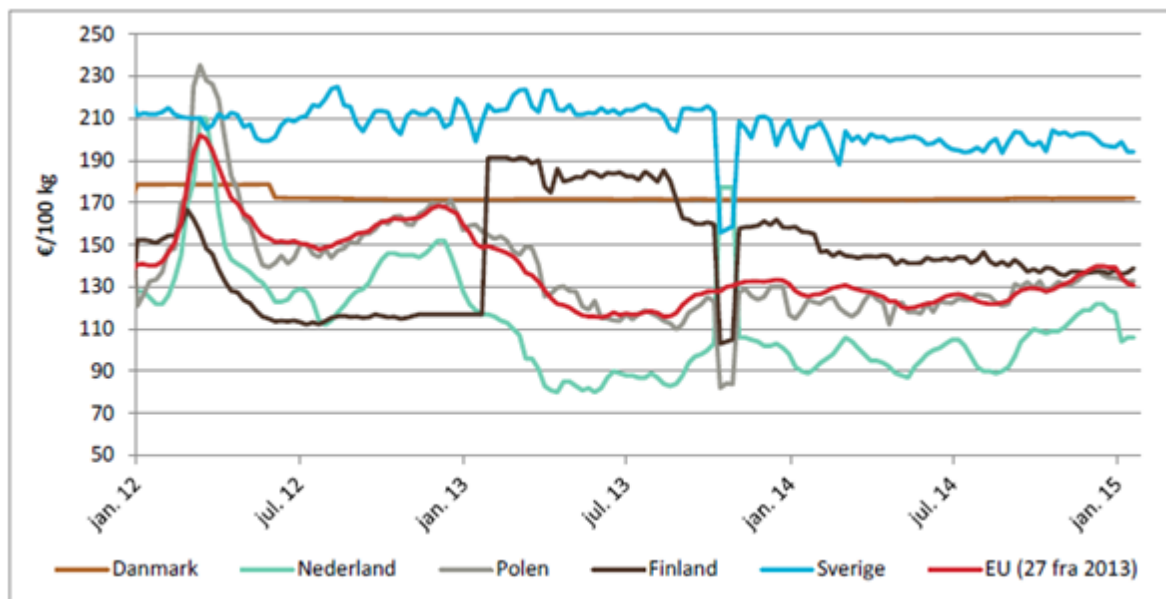
Det var unormalt høye priser i Europa i 2012 som følge av underskudd i forbindelse med nye krav til dyrevelferd for burhøns. Etter det har prisene vært noenlunde stabile, med unntak av et par "hopp" som skyldes endring i notering av burhøns versus frittgående. Svenske priser ligger godt over snittprisene i EU (Figur 6-4). Flere EU-land har vanskelig for å eksportere hele egg til Sverige på grunn av krav om salmonellafrihet.

⁴¹ Omverdenrapport 2014. Ibid.

⁴² SJV-rapporten "Marknadsråd – ägg 2014-05-27"

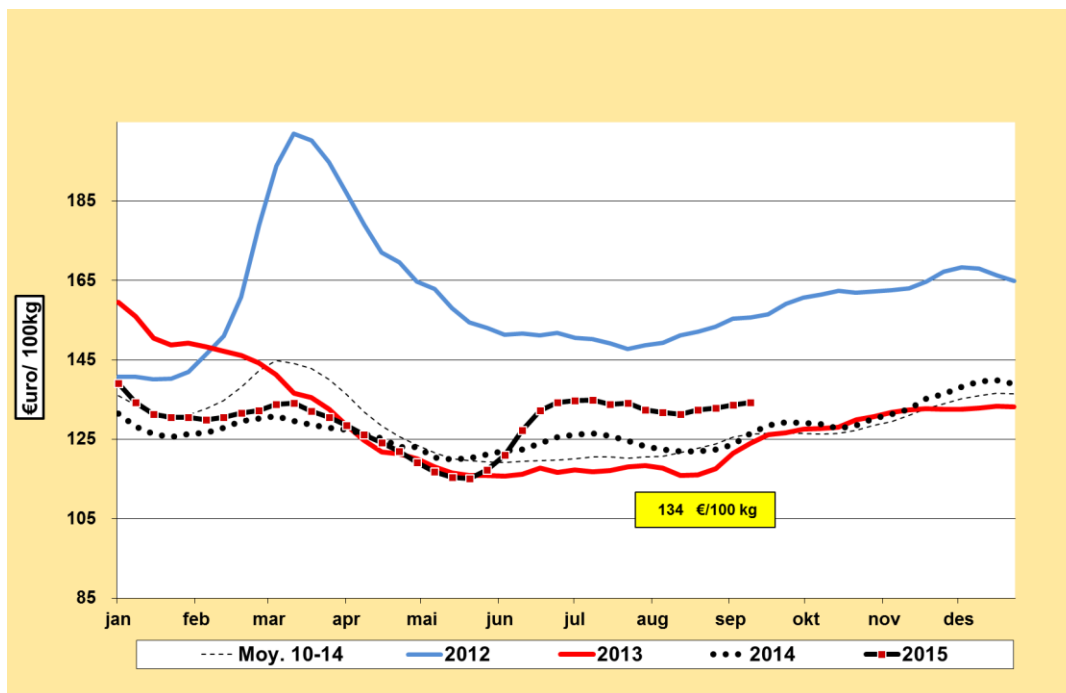
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.425b011913efa70e20e22ac/1402565932342/Marknadsr%C3%A5d+%C3%A4gg.pdf> og SJV-rapporten "Marknadsöversikt 2013

Ägg" http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra13_34v2.pdf

Figur 6-4 utvikling i pris på ferske skallegg i EU i perioden 2012-2015⁴³

Figur 6-5 nedenfor viser utviklingen i pris i Euro for EU sett under ett. Fra juli 2015 har prisene for egg vært høyere enn fjoråret og dette har ikke endret seg mye i perioden fra juli til september.

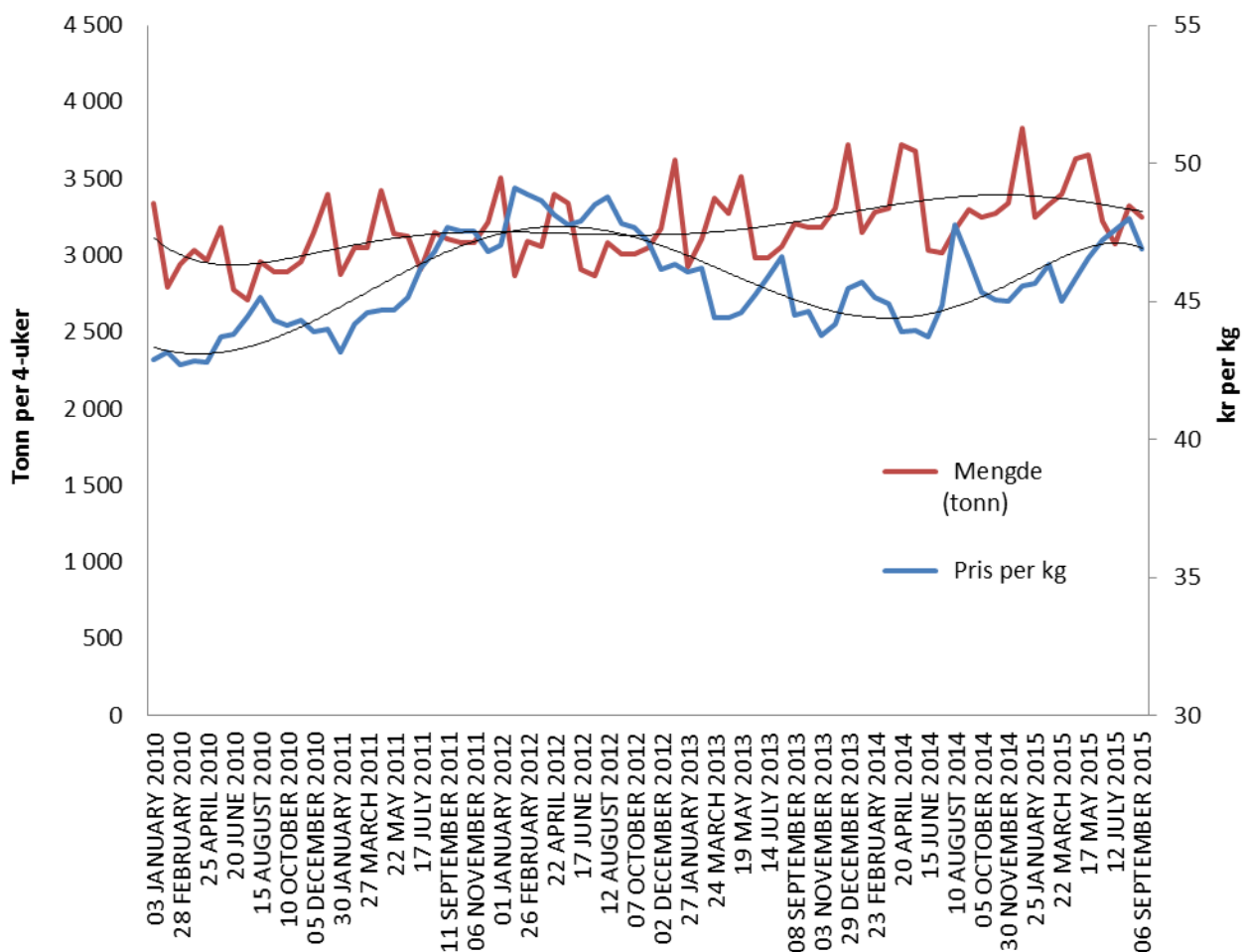
Figur 6-5 utvikling i pris på egg i EU, gjennomsnitt av alle medlemsland – t.o.m. uke 37⁴⁴

⁴³ Data fra EU-kommisjonen, kopiert fra *Omverdenrapport 2014*

⁴⁴ EU-kommisjonen (2015); http://ec.europa.eu/agriculture/eggs/presentations/index_en.htm - Egg Market presentations and prices, 22.09.2015

6.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet for egg.

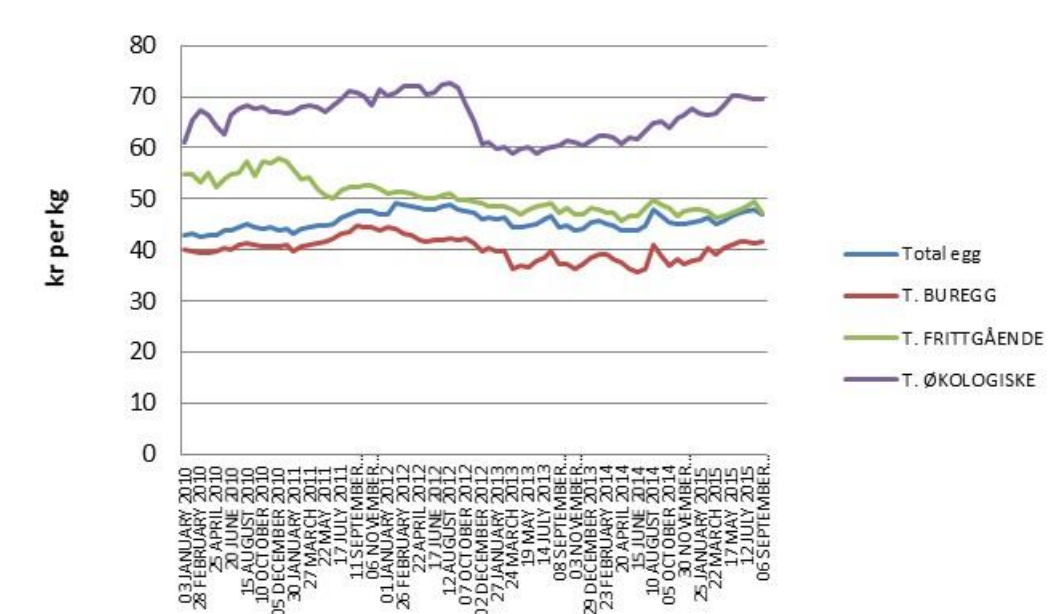
Både tall fra Nielsen og SSB viser at forbrukerprisene på egg har økt gjennom det siste året, på tross av redusert engrospris.

Figur 6-6 viser utviklingen av volum og pris for egg i dagligvaremarkedet 2010 – september 2015.

Omsatt volum året sett under ett er litt økende, men ikke mer enn hva som kan tilskrives befolkningsøkningen.

Figur 6-7 viser prisutviklingen på egg i dagligvarehandelen fordelt på egg fra ulike produksjonsformer.

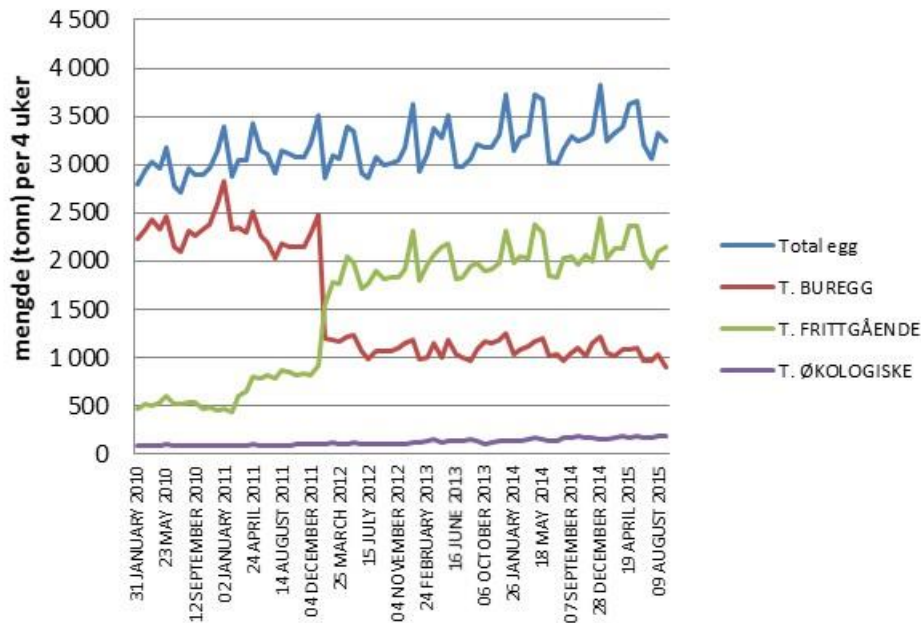

Figur 6-7 viser utviklingen av prisen på ulike typer egg i dagligvaremarkedet.

Naturlig nok er økologiske egg priset høyere enn egg fra frittgående og fra burhøns. Gapet har tettet seg betraktelig siden høsten 2012, men har økt noe de siste månedene og er nå på om lag samme prisnivå som før prisnedgangen i 2012.

Differansen mellom egg fra frittgående og egg fra burhøns har lenge vært større i butikk enn hva tilfellet er på produsent- og engrosprisinivå. Den siste tiden har prisforskjellen blitt mindre. Enkelte dagligvarekjeder vil bare ha egg fra frittgående høns.

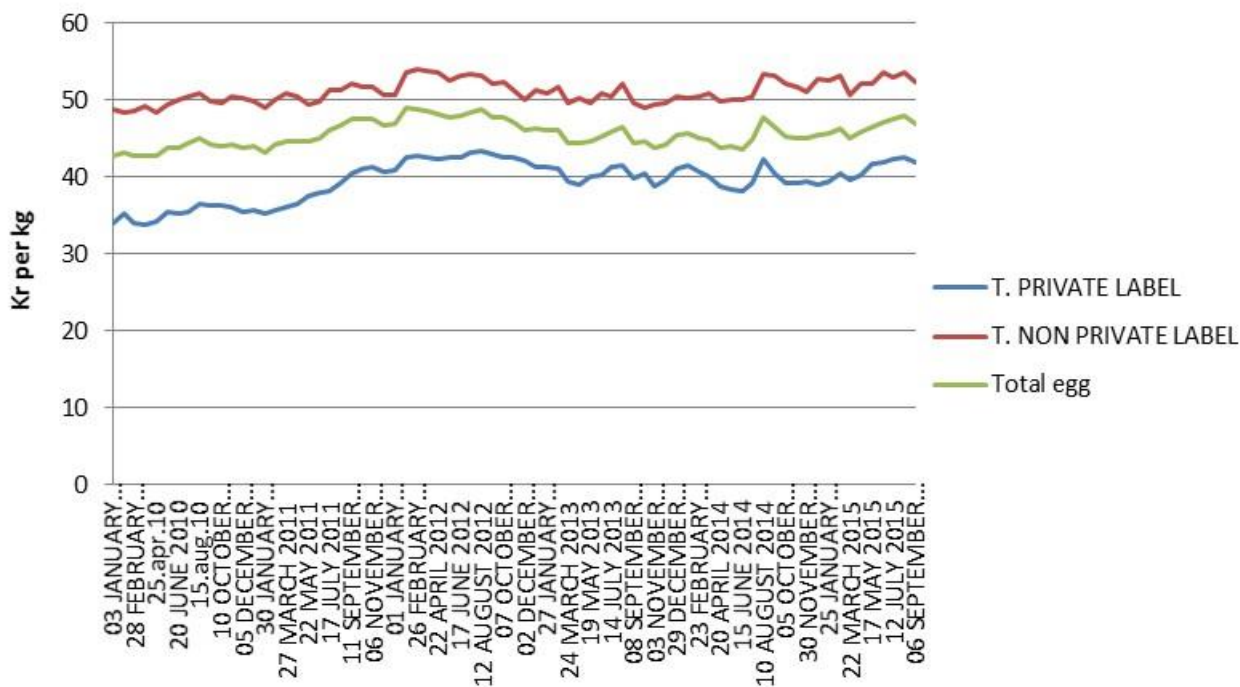
Figur 6-8 nedenfor viser utviklingen i omsatt volum for egg med fordeling på driftstyper.

Figur 6-8 viser utviklingen av volum av ulike typer egg i dagligvaremarkedet.

Det er verdt å merke seg den kraftige økningen av egg fra frittgående høns slutten av 2011 og frem til mars 2012. Det har i samme periode vært en kraftig nedgang i egg fra burhøns. Dette har en sammenheng med forbudet av hold av verpehøns i tradisjonelle bur fra 1. januar 2012 og at mange av de som ominnredet eller bygde nytt satset på frittgående produksjonssystemer. Fordelingen mellom egg fra frittgående høns og burhøns har etter overgangen vært noenlunde konstant.

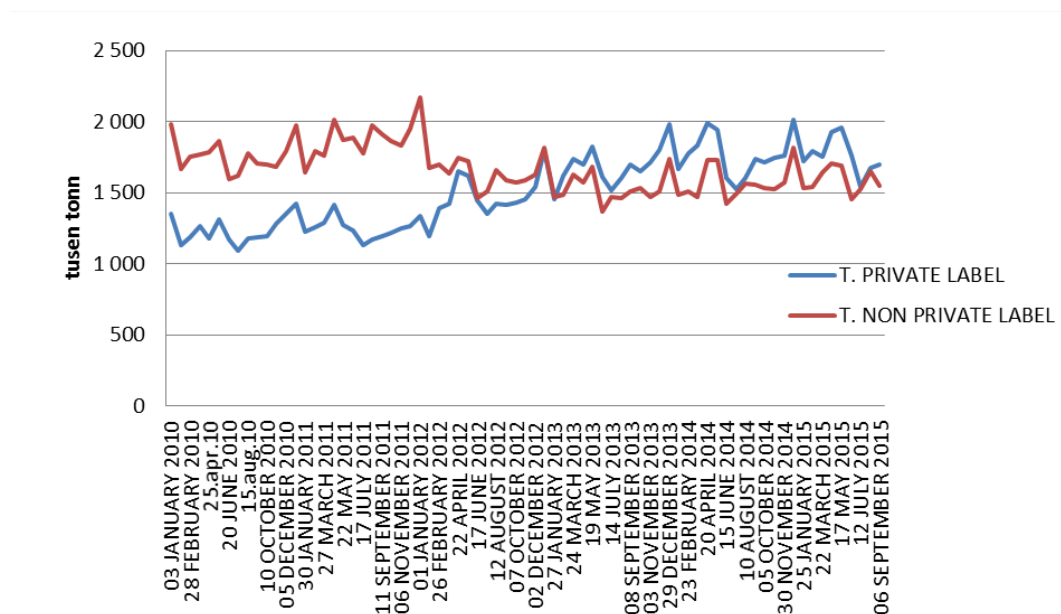
Figur 6-9 viser prisutviklingen av egg fordelt på EMV-varer (private label) og merkevarer (non private label).

Figur 6-9 viser prisutviklingen av egg solgt som dagligvarenes EMV (private label) og merkevarer (non private label).

EMV-eggene i dagligvaren har lavest pris med om lag 40 kr per kg og merkevarer har høyest pris med om lag 50 kr per kg. Prisutviklingen er relativt lik for EMV-varer og merkevarer.

Figur 6-10 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvaremarkedet fordelt på EMV (private label) og merkevarer (non privat label).

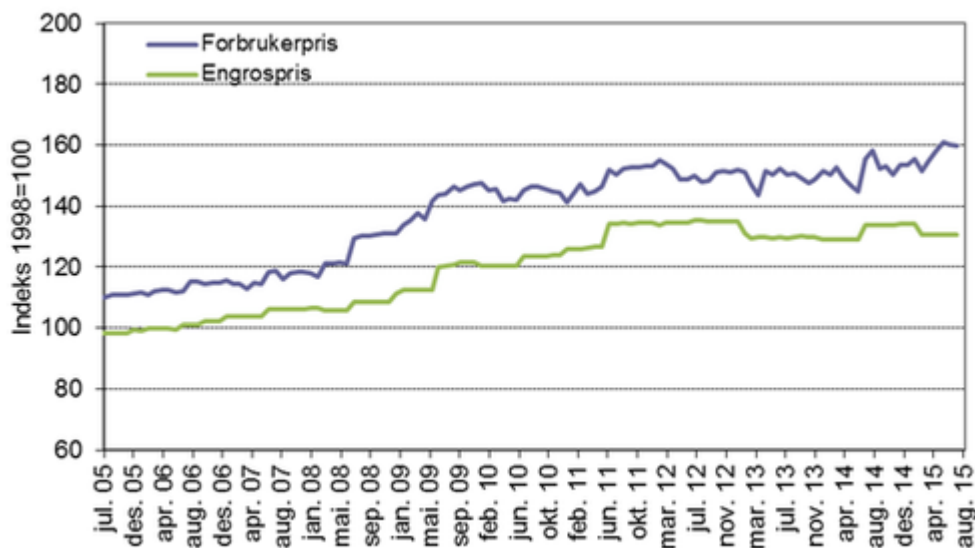

Figur 6-10 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvaremarkedet fordelt på dagligvarenes egne merkevarer (EMV) og merkevarer

Fra begynnelsen av 2013 har det vært omsatt et større volum egg som EMV enn som merkevarer. Størrelsesforholdet mellom dem har vært ganske konstant siden da viser disse tallene.

6.2.1 Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser

Figur 6-11 viser utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg indeksert. Den viser større variasjon i forbrukerpris enn engrospris, men de beveger seg oftest i samme retning når det skjer større endringer i engrospris, men ikke alltid. Etter at engrosprisen ble satt ned i mars har ikke forbrukerprisene falt, men derimot økt. Det er ikke nødvendigvis slik at dette vedvarer, men øyeblikksbilde per nå viser at det er slik.

Figur 6-11 viser en indeksert sammenstilling av utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg⁴⁵

Jfr. Resultatkontrollen, har forbrukerprisene økt med 1,3 prosent fra 2013 til 2014⁴⁶, noe som stemmer godt med grafene i avsnittene over. Engrosprisene økte 0,9 prosent, mens produsentprisene var ned 0,1 prosent sammenlignet med året før. Dette er tall for årene sett under ett og ikke løpende som er framstilt i avsnittet over.

⁴⁵ NILF og beregninger utført av SSB for NILF-
http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_egg_pa_forbruker-og_engrosniva-figur, 10.04.2015

⁴⁶ BFJ – Resultatkontrollen, april 2015

6.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det er mange nye hus og det er gjort store investeringer i bransjen i forbindelse med 2012-omleggingen. Mange produsenter har høy gjeld og tilhørende høye finansielle kostnader, selv med lavt rentenivå.

Produksjonsøkonomien i eggneringa er etter de siste prisreduksjonene svært presset. En ytterligere prisreduksjon bør derfor unngås.

Andelen av egg som kommer fra frittgående høner øker noe og tilsvarende avtar andelen fra miljøinnredning. Forskjellen i produksjonskostnader mellom de to produksjonssystemene er om lag en krone per kg og det skal reflekteres i engrosprisen. Når *planlagt gjennomsnittlig engrospris* skal fastsettes må dette forholdet hensyntas.

6.3.1 Gjennomsnittsbesetningen er tett opp mot konsesjonsgrensen

Fra 1. januar 2012 ble det forbudt å ha verpehøns i tradisjonelle bur. Omleggingen har medført at en særskilt stor andel av produsentene har investert i nye hus og driftsapparat de siste årene. De har da bygd med kapasitet for å produsere opp mot konsesjonsgrensen og produksjonen har derfor økt. I dag er fordelingen mellom driftsformene ca. 58 prosent fra frittgående og 42 prosent fra miljøbur når økologisk holdes utenom.

Unghøner fra de 15 ulike oppsalsaktørene selges til ca. 570 kommersielle eggprodusenter, dvs. produsenter med over 1000 høner⁴⁷. Totalt har vi 3,5 millioner høner som produserer egg til enhver tid⁴⁸.

Basert på beregninger over de produsentene som har tegnet prognoseavtale med Nortura, så er gjennomsnittsbesetningen i år på 7464 høneplasser, altså tett opp mot konsesjonsgrensen på 7500 høneplasser. Det er en stor økning fra 2011 hvor gjennomsnittlig besetning var på ca. 5 500 verpehøns.

6.3.2 Referansebruk 6 viser at kostnadene øker uten at inntektene øker tilsvarende⁴⁹

Tallene for referansebruk 6 viser at kostnadene per høne har økt og inntektene per høne er redusert fra 2012 til 2013. I 2014 var inntektene omtrent som året før, men kostnadene økte.

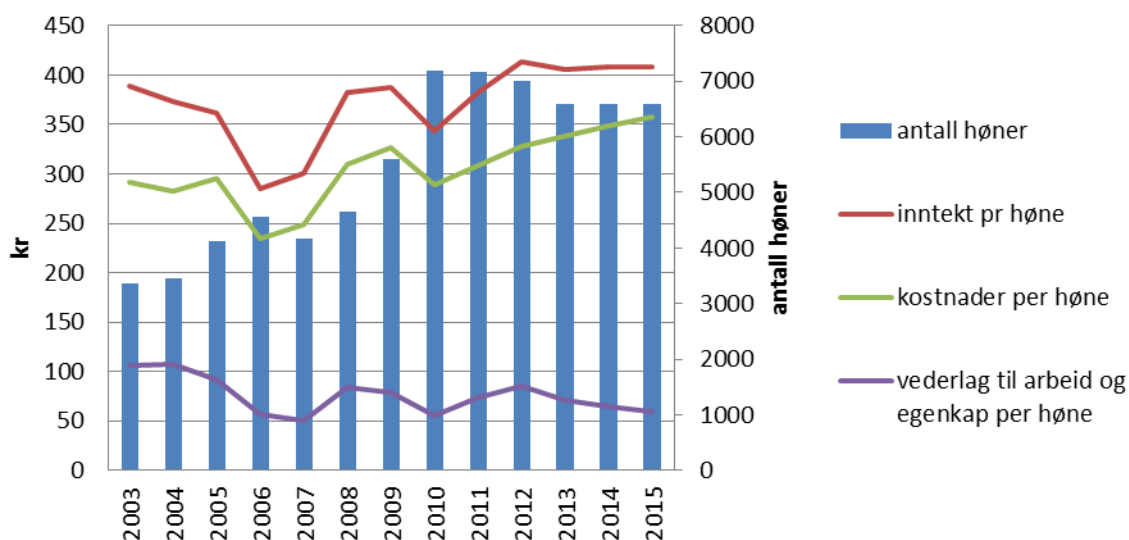
⁴⁷ Fjørfe nr. 3 2015

⁴⁸ Totalt er det 1940 registrerte eggprodusenter, dvs. med mer enn 30 høner og som søker produksjonstilskudd.

⁴⁹ Referansebruk 6 (BFJ) består i 2013 av 7008 høner og 256 dekar korn. Inntektene fra kornproduksjonen er også inkludert i tallene som figuren er basert på. Tallene er fra *før* resultatet av jordbruksavtalen 2014 forelå.

Kostnadene er antatt å øke i 2015 uten at inntektene øker og det følgelig forventet ytterligere nedgang i vederlaget til arbeid og egenkapital.

Reduksjon i inntekt henger sammen med nedgang i engrosprisen to halvår på rad; først ble engrospris redusert med 0,90 kr per kg fra februar 2013 og videreført i planlagt gjennomsnittlig engrospris fra 1. juli 2013 og deretter ned med 0,10 kr per kg fra januar 2014. Engrosprisen økte med 0,70 kr per kg fra 1. juli 2014 for å kompensere for kostnadsøkninger i perioden etter prisreduksjonen i februar 2013. Planlagt gjennomsnittlig engrospris ble videreført fra 1. januar 2015, men prisen ble altså redusert fra 16. mars, med tilhørende reduksjon i avregningspris.

Figur 6-12 viser inntekter, kostnader mm per høneplass før resultatet av jordbruksavtalen 2014

I følge referansebruksberegningene har altså vederlaget til arbeid og egenkapital blitt redusert og forventes ytterligere redusert i 2015 før jordbruksavtalen. Jordbruksavtalen slår i liten grad ut på dette referansebruket; 400 kr per bruk i ekstra vederlag til arbeid og egenkapital.

6.3.3 Kostnadene ved eggproduksjon har økt for både miljøinnredning og frittgående

Tabell 6-1 viser Norturas kalkyler for dekningsbidrag i produksjon av egg i hhv. januar 2014, januar 2015 og etter reduksjonen i engrospris fra mars 2015 og ytterligere reduksjon i avregningspris i august 2015.

Tabell 6-1 viser utvikling i kostnadene, inntekter og dekningsbidrag i produksjon av egg fra 2012-2015. Oppdatert per oktober 2015.

	jan.12 Miljø- innredning	jan.13 Miljø- innredning	jan.14 Miljø- innredning	jan.15 Miljø- innredning	26.03.2015 Miljø- innredning	09.10.2015 Miljø- innredning
Forutsetninger:						
Antall høner satt inn	stk 7 500	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500
Eggproduksjon per innsatt høne	kg 21,20	22,00	22,00	22,00	22,40	22,40
Avregningspris for egg	kr/kg 14,37	14,34	13,30	14,18	13,68	13,19
Kraftfôrpris (FKA, Østlandet)	kr/kg fôr 3,31	3,44	3,61	3,75	3,83	3,76
Diverse variable kostnader pr. 4-ukersperiode	kr 0,75	0,75	0,81	0,81	0,81	0,22
Dekningsbidrag:						
Eggleveranser	kr 305	kr 316	kr 293	kr 312	kr 307	kr 295
Kvantumstillegg	kr 10	kr 11	kr 11	kr 11	kr 11	kr 11
Etterbetaling	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Distriktstill. (eks knekk og blod)	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Sum produksjonsinntekter	kr 315	kr 326	kr 303	kr 323	kr 318	kr 307
Unghøne	kr 46	kr 46	kr 46	kr 46	kr 46	kr 47
Fôr	kr 140	kr 151	kr 159	kr 165	kr 172	kr 169
Avliving	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2
Utrangeringstillegg	kr -	kr -	kr -	kr -2	kr -2	kr -2
Sum produksjonskostnader	kr 189	kr 200	kr 207	kr 212	kr 218	kr 216
Dekningsbidrag 1 per høne og om løp	kr 126	kr 127	kr 96	kr 111	kr 100	kr 90
Dekningsbidrag 1 per høne og år	kr 102	kr 103	kr 78	kr 90	kr 81	kr 73
Diverse variable kostnader	kr -12	kr -12	kr -13	kr -13	kr -13	kr -13
Dekningsbidrag 2 per høne og om løp	kr 114	kr 115	kr 83	kr 98	kr 87	kr 77
Dekningsbidrag 2 per høne og år	kr 93	kr 93	kr 68	kr 80	kr 70	kr 63
Produksjonstillegg (satser for Sør-Norge)	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7
Dekningsbidrag 2 per høne og år inkl. prod.tillegg	kr 99	kr 100	kr 74	kr 86	kr 77	kr 70
Dekningsbidrag 2 per år inkl. produksjonstillegg	kr 744 779	kr 748 822	kr 557 864	kr 648 187	kr 577 674	kr 521 601
Årlig kapitalkostnader	kr 369 059	kr 369 059	kr 369 059	kr 402 609	kr 402 609	kr 380 668
Rest til arbeid	kr 293 221	kr 297 263	kr 106 305	kr 155 578	kr 85 065	kr 50 933
Arbeid, timer per år	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Lønnsevne per time	kr 195	kr 198	kr 71	kr 104	kr 57	kr 34

Grunnlagsdokument storfe, sau/lam og egg – 1. halvår 2016

	jan.12	jan.13	jan.14	jan.15	26.03.2015	09.10.2015
	Frittgående aviar	Frittgående aviar	Frittgående aviar	Frittgående aviar	Frittgående aviar	Frittgående aviar
Forutsetninger:						
Antall høner satt inn	stk 7 500	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500
Eggproduksjon per innsatt høne	kg 21,00	21,00	21,00	21,60	21,90	21,90
Avregningspris for egg	kr/kg 15,24	15,08	14,18	15,08	14,53	14,03
Kraftfôrpris (FKA, Østlandet)	kr/kg fôr 3,31	3,44	3,63	3,77	3,85	3,78
Diverse variable kostnader pr. 4-ukersperiode	kr 0,94	0,94	1,06	1,06	1,06	0,28
Dekningsbidrag:						
Eggleveranser	kr 320	kr 317	kr 298	kr 326	kr 318	kr 307
Kvantumstillegg	kr 10	kr 10	kr 10	kr 11	kr 11	kr 11
Etterbetaling	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Distriktstill. (eks knekk og blod)	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Sum produksjonsinntekter	kr 330	kr 327	kr 308	kr 336	kr 329	kr 318
Unghøne	kr 46	kr 46	kr 47	kr 47	kr 47	kr 48
Fôr	kr 146	kr 151	kr 160	kr 171	kr 169	kr 174
Avliving	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2
Utrangeringstillegg				kr -2	kr -2	kr -2
Sum produksjonskostnader	kr 194	kr 200	kr 209	kr 219	kr 216	kr 222
Dekningsbidrag 1 per høne og om løp	kr 136	kr 127	kr 99	kr 118	kr 113	kr 96
Dekningsbidrag 1 per høne og år	kr 110	kr 103	kr 80	kr 96	kr 91	kr 78
Diverse variable kostnader	kr -15	kr -15	kr -17	kr -17	kr -17	kr -17
Dekningsbidrag 2 per høne og om løp	kr 121	kr 112	kr 82	kr 101	kr 96	kr 79
Dekningsbidrag 2 per høne og år	kr 98	kr 91	kr 66	kr 82	kr 78	kr 64
Produksjonstillegg (satser for Sør-Norge)	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7
Dekningsbidrag 2 per høne og år inkl. prod.tillegg	kr 105	kr 98	kr 73	kr 88	kr 84	kr 71
Dekningsbidrag 2 per år inkl. produksjonstillegg	kr 786 203	kr 732 311	kr 547 242	kr 663 162	kr 632 478	kr 530 004
Årlig kapitalkostnader	kr 369 059	kr 369 059	kr 369 059	kr 402 609	kr 402 609	kr 380 668
Rest til arbeid	kr 334 644	kr 280 753	kr 95 683	kr 170 553	kr 139 869	kr 59 336
Arbeid, timer per år	1 800	1 800	1 800	1 800	1 800	1 800
Lønnsevne per time	kr 186	kr 156	kr 53	kr 95	kr 78	kr 33

Sammenstillingen viser en svært krevende produksjonsøkonomi i eggneringa.

7. Vedlegg

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på storfe						
Representantvare ung okse						
		Oppnådd pris	avvik fra PGE	PGE	endring % årlig endring	
2. halvår	2009	48,84	-0,04	48,88	1,10	
1. halvår	2010	47,45	-0,13	47,58	-1,30	
2. halvår	2010	47,99	-0,09	48,08	0,50	
1. halvår	2011	48,61	-0,09	48,70	0,62	2,4 %
2. halvår	2011	49,32	-0,08	49,40	0,70	
1. halvår	2012	50,66	-0,04	50,70	1,30	4,1 %
2. halvår	2012	52,15	-0,05	52,20	1,50	
1. halvår	2013	52,83	-0,17	53,00	0,80	4,5 %
2. halvår	2013	54,87	-0,13	55,00	2,00	
1. halvår	2014	54,88	-0,32	55,20	0,20	4,2 %
2. halvår	2014	55,44	-0,06	55,50	0,30	
1. halvår	2015	57,03	0,03	57,00	1,50	3,3 %
2. halvår	2015		-57,50	57,50	0,50	
1. halvår	2016			58,70	1,20	3,0 %

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på lam						
Representantvare lam						
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring % årlig endring	
2009/2010	målpris	57,44	-0,31	57,75	2,48	
2010/2011	målpris	58,64	-0,51	59,15	1,40	2,4 %
2011/2012	målpris	60,66	-0,12	60,78	1,63	2,8 %
2012/2013	målpris	62,95	-0,05	63,00	2,22	3,7 %
2. halvår	2013 PGE	65,76	-0,44	66,20	3,20	
1. halvår	2014 PGE	67,84	-0,16	68,00	1,80	7,9 %
2. halvår	2014 PGE	68,66	-0,04	68,70	0,70	
1. halvår	2015 PGE	70,67	0,17	70,50	1,80	3,7 %
2. halvår	2015 PGE			70,50	0,00	
1. halvår	2016 PGE			70,50	0,00	0,0 %

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på egg						
Representantvare egg						
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring % årlig endring	
2009/2010	målpris	16,44	-0,10	16,54	1,58	
2010/2011	målpris	17,06	-0,18	17,24	0,70	4,2 %
2011/2012	målpris	18,67	-0,05	18,72	1,48	8,6 %
2012/2013	målpris	18,63	-0,47	19,10	0,38	2,0 %
2. halvår	2013 PGE	18,15	-0,05	18,20	-0,90	
1. halvår	2014 PGE	18,03	-0,07	18,10	-0,10	-5,2 %
2. halvår	2014 PGE	18,76	-0,04	18,80	0,70	
1. halvår	2015 PGE	18,48	-0,32	18,80(18,30*)	-0,50	1,1 %
2. halvår	2015 PGE			18,40	0,10	
1. halvår	2016 PGE			18,40	0,00	0,5 %

*pris satt ned til 18,30 fra 16. mars

